

Стваральнік
і разбуральнік
казак

4

Суніцы
пад
снегам

6

Фантазіі
на тэму
кнігі

10

Мастацтва
ці трэнд?

12

Розная
прыгажосць

13

ЗДАРОВЫ ДУХ

Прэзідэнт адзначыў працу дзеячаў культуры

Падчас уручэння прэміі «За духоўнае адраджэнне».

Традыцыйна ў студзені Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка адзначае людзей, якія зрабілі значны ўнёсак у развіццё беларускай культуры і гуманітарнай сферы, прэміямі «За духоўнае адраджэнне» і спецыяльнымі прэміямі дзеячам культуры і мастацтва. Прэміяй «За духоўнае адраджэнне» адзначаны калектыў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі за работу па факсімільным узнаўленні і папулярызацыі кніжнай спадчыны Францыска Скарыны. Па выніках 2017 года 10 дзеячам і калектывам мастацкай сферы прысуджаныя спецыяльныя прэміі. Узнагароды не толькі адзначаюць выбітных дзеячаў беларускай культуры, але і з'яўляюцца знакам увагі дзяржавы да фарміравання здаровай духоўнай атмасферы ў грамадстве.

Фота: БєлТА.

Працяг на стар. 2 ▶

ВОБРАЗ ЭПОХІ

ў адным сямейным свяце

Пачатак года — самы чароўны і захапляльны час у нашым жыцці. Літаратурны музей Петруся Броўкі вырашыў зрабіць свята для ўсіх: здзівіць дзяцей даўнейшымі ёлачнымі ўпрыгожваннямі, забаўнымі паштоўкамі, а дарослых парадаваць тым, што яны могуць апынуцца ў атмасферы свайго дзяцінства. Такую магчымасць дае выстаўка «Новы год у Броўкі».

— Музей-кватэра — гэта ўнікальная мемарыяльная прастора, таму мы вырашылі, што навагодняя выстаўка павінна адпавядаць нашай асноўнай місіі — паказаць жыццё і творчасць Петруся Броўкі ў той час, калі ён пражываў у гэтай кватэры. Зразумела, яго не абміналі тыя свята, што былі актуальны ў савецкі час.

Працяг на стар. 2 ▶

Фота: Літцэнтры. Блахіной.

Частка экспазіцыі «Новы год у Броўкі»

Акіэнты тыдня:

краіна

Калядныя дні — асаблівыя дні. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка запаліў калядную свечку каля Мінскага абраза Божай Маці ў Свята-Духавым кафедральным саборы і падкрэсліў, што такія духоўныя святы, як Раство Хрыстова або Вялікдзень, усенародныя. «Гэтыя святы — дні натхнення ўсяго народа», — адзначыў Прэзідэнт. Іх — у розныя дні — святкуюць усе нашы людзі. «Таму што яны належаць адной адзінай нашай краіне, гэтаму кавалачку зямлі, імя якому — Беларусь», — дадаў беларускі лідар.

Прэзідэнт Беларусі ўдзячны ўсім удзельнікам навагодняй дабрачыннай акцыі «Нашы дзеці», якая штогод праходзіць пад патранатам кіраўніка дзяржавы. На цырымоніі ўручэння прэміі «За духоўнае адраджэнне», спецыяльных прэмій дзесячам культуры і мастацтва, «Беларускі спартыўны Алімп», Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што тых, хто адгукнуўся на заклік Прэзідэнта і паехаў у калядныя і навагоднія святы да дзяцей, вельмі шмат: усіх удзельнікаў акцыі не ўзнагародзіш і не выведзеш на сцэну. «Вы не ўяўляеце, калі вы гэтага не бачылі, як свецяцца радасцю вочы дзіцяці, якое на ўсё жыццё запомніць, што да яго прыйшлі, яго павіншавалі. Дзіця разуме, што патрэбна дзяржаве», — падкрэсліў Прэзідэнт.

Павел Лёгкі вызвалены ад пасады саветніка-пасланніка Пасольства Беларусі ў Расіі і назначаны намеснікам міністра інфармацыі Беларусі. Гэта прадуладжана пастановай Савета Міністраў ад 9 студзеня 2018 года нумар 11, паведамліў у прэс-службе ўрада.

Ужо рыхтуемца! У Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь адбылося пашыранае пасяджэнне падкамітэта па пытаннях інфармацыйна-рэкламнага забеспячэння і работы СМІ рэспубліканскага аргкамітэта па падрыхтоўцы і правядзенні Еўрагульніў-2019. Пасяджэнне прайшло пад старшынствам міністра інфармацыі Аляксандра Карлюкевіча. Разгледжаны пытанні актывізацыі інфармацыйнага забеспячэння падрыхтоўкі і правядзення II Еўрапейскіх гульніў у Мінску; рэалізацыі праграмы далучэння жыхароў Беларусі да мерапрыемстваў, звязаных з падрыхтоўкай і правядзеннем Еўрагульніў; арганізацыі і забеспячэння работы прэс-цэнтраў у спартыўных аб'ектах, даведачна-інфармацыйнай службы для акрэдытаваных журналістаў.

А вось гэтая значная падзея адбудзецца зусім хутка. Таму ўжо дакладна вядома: наведвальнікаў і гасцей XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу чакае шырокая культурная і дзелавая праграма. Пра гэта паведамліў у Міністэрстве інфармацыі, дзе адбылося пасяджэнне аргкамітэта па падрыхтоўцы і правядзенні форуму. Падчас выстаўкі-кірмашу будзе арганізавана экспанаванне лепшых узораў нацыянальнага і замежнага кнігавыдання. Сярод асноўных тэм — падвядзенне вынікаў святкавання ў краіне 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, юбілейныя даты класікаў айчыннай літаратуры, памятных даты ў гісторыі Беларусі. Члены аргкамітэта таксама абмеркавалі ход падрыхтоўкі і правядзення ў межах выстаўкі міжнароднага сімпозіума літаратараў «Пісьменнік і час».

Цікавы факт. Беларускія кнігі будуць перададзены членам японскай імператарскай сям'і, паведамліў у Міністэрстве інфармацыі. Пасольству Беларусі ў Японіі перададзена больш за 100 кніг беларускіх выдавецтваў. Іх прадставяць на першым беларуска-японскім эканамічным форуме, які пройдзе ў маі гэтага года ў гарадах Токія, Осака, Іакагама. «Частку кніг перададуць членам імператарскай сям'і», — адзначылі ў Мінінфарме. Акрамя таго, кнігі будуць дэманстравацца на мерапрыемствах, прысвечаных беларускай культуры і традыцыям.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

ЗДАРОВЫ ДУХ

Спецыяльная прэмія прысуджана аўтарскаму калектыву галоўнай дырэкцыі «Агенцтва тэлевізійных навін» Белтэлерадыёкампаніі (у складзе Аляксандра Атрашэўскага, Антаніны Станкевіч і Руслана Туркова) за стварэнне хранікальна-дакументальнага серыяла «Дело жизни», прысвечанага Году навукі ў Беларусі. У лік лаўрэатаў таксама ўваходзяць удзельнікі аўтарскага калектыву Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў (у складзе Паліны Амеляновіч, Канстанціна Касцючэнка і Леба Отчыка), якія паспрыялі рэалізацыі праекта комплекснага мастацкага афармлення храма ў гонар святых Касмы і Даміяна ў аграгарадку Вішнева Мінскай вобласці. Значны ўнёсак у захаванне гістарычнай спадчыны Беларусі зрабіў намеснік дырэктара Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Нясвіж» Сяргей Егарэйчанка, які адзначаны прэміяй за выданне кнігі-альбома «Нясвіж. Палацава-паркавы ансамбль. Збор зброі і даспехаў».

135-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа і 500-годдзе беларускага кнігадрукавання захавалі ў высокамастацкіх марках у выдавецкім цэнтры «Марка» (РУП «Белпошта»), калектыву якога адзначаны спецыяльнай прэміяй. Тэатральныя мерапрыемствы да юбілею беларускага кнігадрукавання правёў «Рэспубліканскі цэнтр беларускай драматургіі», якому таксама прысуджана спецыяльная прэмія. У ліку лаўрэатаў і тыя, хто зберагае беларускія традыцыі, захоўвае і папулярнае традыцыйныя ткацкія рамёствы: калектыву Акцябрскага раённага дома рамёстваў і Лідскі раённы цэнтр культуры і народнай творчасці (які рэалізаваў праект па адраджэнні ўнікальных тэхнік шматнітачнага ткацтва Панямоння «Ад мінулага да сучаснага»).

Спецыяльныя прэміі прысудзілі калектыву «Мінсканцэрт» за культурны праект летняга музычна-турыстычнага сезона ў Верхнім горадзе; маштабныя творчыя праекты «Талент краіны», «Дакрананне» і «Пасхальны фестываль», накіраваны на развіццё здольнасцей таленавітай моладзі, рэалізавала Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі, якая таксама ў ліку лаўрэатаў. Адзначаны спецыяльнай прэміяй мастак Валерый Славук, майстар станковай і кніжнай графікі, работы якога выстаўляліся па ўсёй Беларусі.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Максім гаворыць з намі на іспанскай...

Фонд Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі стаў багацейшы на яшчэ адно цікавае выданне. Гэта выданы ў Іспаніі зборнік выбраных вершаў Максіма Багдановіча «Згукі маёй Бацькаўшчыны» (*Ecos de mi tierra*) на беларускай і іспанскай мовах.

Праект падрыхтаваны Верай Кухаравай, дырэктарам іспанскага выдавецтва *Ediciones Irreverentes*, якім яна займаецца разам з мужам, іспанскім пісьменнікам Мігелем Анхелем дэ Русам. Беларуская Вера Кухарава ў свой час скончыла Беларускі ўніверсітэт культуры і шмат гадоў жыла ў Іспаніі, паведамляюць у НББ.

А перастварыла вершы Максіма Багдановіча на іспанскую мову паэтэса Анхела Эспіноса Руіс. Гэта яе першы вялікі самастойны перакладчыцкі праект. Зборнік уключае 30 вершаў розных гадоў, а таксама гістарычныя матэрыялы пра жыццё і творчасць паэта. Кніга выйшла невялікім накладам у 200 экзэмпляраў.

Некалькі экзэмпляраў гэтага ўнікальнага зборніка перададзены і ў фонд Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Іна ЛАЗАРАВА

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

13 студзеня — на творчую імпрэзу ў Храм Андрэя Першаазванага (вул. Малініна, 19) з удзелам паэтэсы Вольгі Шпакевіч. Пачатак аб 11-й гадзіне.

15 студзеня — на літаратурнае мерапрыемства «Люблю наш край — старонку гэту», прысвечанае юбілею Канстанціны Буילו, у бібліятэку № 8. Пачатак а 12.30.

16 студзеня — на літаратурны праект «Паэтычны аўторак» у публічную бібліятэку № 7 імя Я. Коласа, дзе адбудзецца прэзентацыя кнігі Навума Гальпяровіча «Час лістападу». Пачатак а 16-й гадзіне.

17 студзеня — у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 на паэтычна-музычную імпрэзу «Высокае слова паэта». Пачатак а 16-й гадзіне.

17 студзеня — на пасяджэнне студыі юных літаратараў «Малінаўскія галасы» пры дзіцячай бібліятэцы № 15. Пачатак а 16-й гадзіне.

18 студзеня — на прэзентацыю альманаха «Армія і культура» ў бібліятэку Цэнтральнага Дома афіцэраў. Пачатак а 16-й гадзіне.

19 студзеня — на пасяджэнне студыі мастацкага чытання «Вобраз» пры СШ № 23. Пачатак а 14-й гадзіне.

Частка экспазіцыі «Новы год у Броўкі».

ВОБРАЗ ЭПОХІ

Мы стараліся зрабіць інсталяцыю ў музейнай прасторы, якая б паказвала свята Новага года ў пэўнай сям'і, — тлумачыць загадчыца Літаратурнага музея Петруся Броўкі Наталля Мізон. — У гэтай кватэры пражывалі пісьменнік Петрусь Броўка, ягоная жонка Алена Міхайлаўна і іх сын Юры. Цэнтрам святкавання была жывая ёлка. І яна ў нас з'явілася. Ёлка ўпрыгожана цацкамі, якія былі папулярныя за савецкім часам (у 50—80-я гады): бусы, гірлянды, серпанцін, шклянныя зайцы, гузы. Зараз гэта ўнікальныя рэчы. На жаль, у нас няма ніводнай цацкі з сям'і Петруся Усцінавіча, але мы знайшлі тагачасныя ўпрыгожванні і стылізавалі нашу ёлку менавіта да перыяду, калі тут пражывала сям'я Броўкаў. І, вядома, для такой экспазіцыі важны додар, настрой, які ідзе ад жывой ёлкі.

Адзнакай таго часу сапраўды была наяўнасць крышталёвага посуду. Гэтую дэталь таксама выкарысталі ў экспазіцыі. Тым больш што не так даўно сын пісьменніка Юры Пятровіч перадаў у фонды музея сямейны посуд: крышталь, фужэры, талеркі, цукерніцы. Часткай экспазіцыі стала інсталяцыя, нібыта сям'я Броўкаў збіраецца падняць па келіху з адпаведным напоем.

Акцэнт у савецкія часы рабіўся на тэлевізар. На навагодняй экспазіцыі можна пабачыць тэлевізар самога Петруся Броўкі, які яму падарылі сябры з Саюза пісьменнікаў БССР на пяцідзесяцігоддзе. Гэта першая лінейка тэлевізараў, якія пачалі вырабляць у Беларусі.

У мемарыяльных пакоях музея нібыта прысутнічаюць самі героі: за сталом сапраўдны касцюм Петруся Усцінавіча, у фатэлі насупраць — святочная сукенка і сапраўдныя пантофлі Алены Міхайлаўны, прывезеныя ёй мужам са Злучаных Штатаў Амерыкі. Дачка беларускага пісьменніка Уладзіміра Карпава Людміла ласкава дазволіла выкарыстаць святочную сукенку сваёй маці для гэтай часткі экспазіцыі: убор шылі загадзя спецыяльна да Новага года. Асабістыя рэчы не так проста ўвесці ў экспазіцыю, разам з тым іх заўсёды не хапае, каб прысутнічаў і паўсядзённы кантэкст, які не менш важны за творчы. Калі ў музей прыходзяць дзеці, то іх больш за ўсё цікавіць тэлевізар, адзначае Наталля Мізон. Для сучаснага пакалення гэта сапраўдны рырытэт. У нейкім сэнсе з той жа прычыны дзяцей вабіць жывая ёлка са старымі цацкамі.

Другая частка экспазіцыі ў выставачным пакоі музея змяшчае адзнакі навагодняга свята таго часу: рознакаляровыя сцяжкі, навагоднія паштоўкі, архіўныя фотаздымкі, рырытэтныя шклянныя ёлачныя ўпрыгожванні — усе тыя прадметы мінулай эпохі, якія рэканструююць свята ў савецкай сям'і. Навагоднія паштоўкі 1940—1980-х гадоў з фондаў Літаратурнага музея Петруся Броўкі і Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь захоўваюць адчуванне рамантычнасці святочнай атмасферы другой паловы XX стагоддзя.

У выніку ўсё разам спрацоўвае: кожная дэталь інсталяцыі ў мемарыяльных пакоях і выставачнай зале перадае кранальную казачную атмасферу сямейнага свята.

Таццяна БЛАХІНА,

фота аўтара

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

19 студзеня — на прэзентацыю кнігі Кацярыны Стройлавай «Літаратурная» ў публічную бібліятэку № 21. Пачатак а 16-й гадзіне.

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

18 студзеня — на творчую вечарыну Пятра Сямінскага, прысвечаную выхаду кнігі «Калінавы цмок, або Казкі Нёманскіх хваляў» у цэнтральную гарадскую бібліятэку імя А. Макаёнка. Пачатак а 14-й гадзіне.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

15 студзеня — на літаратурна-музычную сустрэчу, прысвечаную 80-годдзю заснавання Віцебскай вобласці, з удзелам пісьменнікаў Віцебшчыны ў Віцебскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна. Пачатак а 12-й гадзіне.

15 студзеня — на літаратурную сустрэчу «Дзвіна: Віцебшчына літаратурная», прысвечаную 60-годдзю з дня выдання літаратурнага альманаха «Дзвіна», з удзелам пісьменнікаў Віцебшчыны ў Віцебскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна. Пачатак а 13-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

13 студзеня — на мерапрыемства «Чытаем Высоцкага» ў Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна. Пачатак а 14-й гадзіне.

Каштоўнасці

Традыцыі

Люстэрка тыдня:

свят

Кветкі ад Любіча

Калекцыю Нацыянальнага мастацкага музея ўзбагаціў твор мастака Парыжскай школы Восіпа Любіча

Карціна «Маленькі букет кветак» была набыта ў прыватнай галерэі ў Горадзе Берне дзякуючы фінансавай падтрымцы Ганаровага консула Рэспублікі Беларусь у Цюрыху Атанасіяса Акратоса Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Швейцарскай Канфедэрацыі ў межах правядзення работ па вяртанні культурных каштоўнасцяў, якія знаходзяцца за мяжой.

— Мы пачынаем 2018 год са знакавай падзеі: зроблены яшчэ адзін крок па вяртанні на радзіму твораў мастацтва нашых землякоў, якія належалі да Парыжскай школы жывапісу, — сказаў, адкрываючы мерапрыемства, генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Уладзімір Пракапцоў. — Карціна Восіпа Любіча «Маленькі букет кветак» — гэта дар нашаму музею Ганаровага консула Рэспублікі Беларусь у Цюрыху Атанасіяса Акратоса.

Як адзначыў на прэзентацыі часовы павераны ў справах Рэспублікі Беларусь у Швейцарскай Канфедэрацыі Павел Мацукевіч, гісторыя карціны пакуль малавядомая. Хутчэй за ўсё, мастак у 1932 годзе падарыў гэтую карціну (алеі на кардоне) адной спадарыні Грэце ў дзень нараджэння. Пра гэта сведчыць надпіс на адваротным баку кардона.

Мастацтвазнаўцы адзначаюць, што падарунак стане адпраўнай кропкай у больш паглыбленае вывучэнне творчасці мастака Парыжскай школы. І, нягледзячы на сціплы фармат карціны, сам факт падарунка вельмі важны як для прафесійнага кола, так і для ўсяго грамадства. Падобная ініцыятыва спрыяе фарміраванню цэласнага ўяўлення пра беларускую культуру, якую стваралі майстры, што працавалі як у Беларусі, так і за яе межамі.

У нашай краіне імя Восіпа Любіча прагучала ў 2012 годзе, калі ў Нацыянальным мастацкім музеі стартаваў выставачны праект «Мастакі Парыжскай школы з Беларусі». Менавіта тады дачка мастака Дзіна Любіч падарыла музею афорт майстра, які прывезла з Парыжа.

Творца нарадзіўся ў Гродне ў 1896 годзе і пераехаў у сувязі з эвакуацыяй з прыфрантавай зоны. Вучыўся ў Адэсе, жыў і працаваў у Парыжы і Берліне. Творы вядомага мастака захоўваюцца ў музеях Францыі, Вялікабрытаніі, Швейцарыі, ЗША і Ізраіля. Самая вялікая калекцыя гравюр знаходзіцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Парыжа.

Вікторыя АСКЕРА

У госці да батлейкі

запрашаюць на міжнародным фестывалі «Нябёсы»

У Адукацыйным цэнтры Свята-Елісавецінскага манастыра чацвёрты раз распачаўся Міжнародны Калядны фестываль батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы». Як і заўсёды, ён праходзіць па благаславенні Мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Паўла: нездарма фестываль штогод заяўляе слоган «З лялькай да Бога». Выступленні на «Нябёсах» ладзяцца адмыслова ў перыяд калядных святаў, каб нагадаць беларусам не толькі пра традыцыйнае мастацтва батлеечных і лялечных тэатраў, якія калісьці былі запатрабаваныя нашымі продкамі, але і пра шчырую і добрую атмасферу Раства.

Сёлета дэвіз «Нябёсаў» — «Лялькі дораць радасць!». Каб парадаваць глядачоў, на свята батлейкі ў Мінск з'ехалі лепшыя тэатры з Беларусі, Украіны, Расіі, Літвы, Эстоніі, Вялікабрытаніі і Германіі — усяго спектаклі пакажуць 20 калектываў. Адным з вядучых імпрэзы стане мастацкі кіраўнік фестывалю і ўлюбёнец дзяцей, акцёр НАДТ імя М. Горкага Аляксандр Ждановіч.

Акрамя выступленняў батлеечных і лялечных тэатраў з розных краін, для маленькіх і дарослых наведнікаў фестывалю арганізаваны тэматычныя круглыя сталы, выстаўкі, майстар-класы, творчыя сустрэчы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Фестывалі

МАБІЛЬНЫЯ КІНАРЭКОРДЫ

Ужо сёмы раз арганізатары міжнароднага фестывалю *velcom Smartfilm* дакажуць, што мабільнае кіно не проста існуе, але і можа канкураваць са стужкамі, знятымі на прафесійныя камеры. Сёлетняе спаборніцтва ўжо паспела пабіць уласныя мінулагоднія рэкорды: па-першае, гэтым разам фестываль пройдзе пад дэвізам «Выйдзі за межы жанру», што дае абсалютную свабоду для ўдзельнікаў, а па-другое, сёлетні *Smartfilm* адабраў 311 мабільных фільмаў з 50 краін, якія прэтэндуюць на перамогу, — гэта лічба, якая дагэтуль фестывалю была невядомая.

Лепшыя карціны будзе адбіраць прафесійнае журы, у складзе якога — кінакрытыкі, рэжысёры, прадзюсары, а на сайце фестывалю стартавала народнае галасаванне, узяць удзел у якім можна да 14 студзеня. Калі шорт-ліст фестывалю будзе сфарміраваны, стужкі прэзентуюць на адмысловым кінапаказе, а пераможцаў кінафестывалю можна ўбачыць на закрыцці 31 студзеня. А пабачыць сапраўды ёсць што! Ужо зараз Беларусь лідзіруе па колькасці пададзеных на фестываль работ (іх у конкурсе 77), таксама прадстаўлена кіно з Расіі, ЗША, Іспаніі, Германіі, Інданезіі, Бразіліі, Ірландыі і інш. Адзначаюць арганізатары не толькі павелічэнне колькасці работ, а значыць, і цікавасці да фестывалю, але і якасці: узровень фільмаў стаў больш высокі, стужкі

складаныя як тэхнічна, так і з пункту гледжання сюжэта. Сярод конкурсных работ сёлета — хорары, меладрамы, камедыі і нават філасофскія драмы, знятыя як па ўласных сцэнарыях аўтараў, так і экранізацыі (напрыклад, Беларусь прадставіць кіно «Ягор», знятае акцёрамі Купалаўскага тэатра па матывах кнігі «Радзіва "Прудок"») (А. Горват), будучыя антыўтапічныя і абстрактныя анімацыйныя стужкі, дарожная рамантыка і стужкі пра любоў да гарадской прасторы.

Словам, спектр мабільнага кінамастацтва сапраўды рассявае межы.

Пераможцаў фестывалю вызначаць у некалькіх намінацыях: прыз «Нефармат» атрымае стужка, не падобная да іншых, адзначаць лепшае кіно па версіі народнага журы, а галоўнай інтрыгай застаецца Гран-пры спаборніцтва. Дарэчы, акрамя прызнання, сёлетнія пераможцы атрымаюць і статуэткі, каб адчуць сябе яшчэ бліжэй да сусветна вядомых кінапрэміяў.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Кадр з фільма «Ягор».

14 студзеня — 125 гадоў з дня нараджэння Канстанцыі Буйло (сапр. Калечыц; 1893 — 1986), беларускай паэтэсы, заслужанага дзеяча культуры БССР.

беларускага харавога дырыжора, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

14 студзеня — 100 гадоў з дня нараджэння Віктара Анікіна (1918 — 1997), беларускага архітэктара, педагога, заслужанага архітэктара БССР.

14 студзеня 70-годдзе святкуе Навум Гальпяровіч, беларускі паэт, публіцыст, радыёжурналіст.

14 студзеня — 95 гадоў з дня нараджэння Ганны Зеланковай (1923 — 2010),

15 студзеня — 110 гадоў з дня нараджэння Заіра Азгура (1908 — 1995), беларускага скульптара, народнага мастака Беларусі, народнага мастака СССР.

16 студзеня 75 гадоў спаўняецца Міколу Чарняўскаму, беларускаму паэту, празаіку, перакладчыку.

17 студзеня — 75 гадоў з дня нараджэння Юрыя Гаўрына (1943 — 2016), беларускага мастака манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісца.

17 студзеня 60-годдзе адзначаць Уладзімір Няфёд, беларускі мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

Газета *The Times* надрукавала артыкул, прысвечаны вынікам даследавання брытанскіх вучоных з Куодрэмскага інстытута біялагічных навук. Гэтым разам даследчыкі паспрабавалі адшукаць прычыны смерці расійскага класіка Антона Чэхава, які спачыў на курорце ў Германіі, куды прыехаў з-за абвастрэння сухотаў. Раней меркавалася, што рускі пісьменнік і драматург пайшоў з жыцця менавіта з-за хваробы на сухоты. Згодна з вынікамі экспертызы плямаў крыві на кашулі Антона Чэхава, якую ён апрануў у дзень свайго сыходу, проба сапраўды ўтрымлівала мікробы, што выклікаюць сухоты, але прычыны яго смерці хутчэй за ўсё стала кровазліццё ў мозг: у крыві з кашулі знайшлі маркеры ішэмічнага інсульту.

Творы знакамітага амерыканскага паэта і празаіка Чарльза Букоўскага цяпер можна прачытаць і па-беларуску. У выдавецтве «Харвест» выйшла першая беларускамоўная кніга вершаваных перакладаў Букоўскага, прэзентацыя якой пройдзе 24 студзеня ў кнігарні «Логвінаў» (дарэчы, пераклады вершаў аўтара на рускую мову надрукавалі асобнай кнігай толькі ў 2007 годзе). Зборнік «Святло, і паветра, і месца, і час» складаецца амаль з паўсотні вершаў, большасць з якіх узятыя з апошняга прыжыццёвага зборніка паэта «Вершы апошняй ночы на Зямлі». Вершаваныя творы аднаго з самых неадназначных і правакацыйных аўтараў XX стагоддзя прадставілі беларусам перакладчыцы Ганна Комар, Юлія Цімафеева і Наталля Бінкевіч.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЯ

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ глыбока смуткуюць з прычыны смерці вядомага празаіка, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Уладзіміра Канстанцінавіча Федасенкі і выказваюць шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

Гіпнатычны Заір Азгур

Ці любяць сёння Заіра Азгура? Гэтага самага папулярнага беларускага скульптара савецкай эпохі, з дня нараджэння якога спаўняецца ў студзені 110 гадоў? Нехта не можа яму дараваць шматлікіх мармуровых, гіпсавых і гранітных Ленінаў, Сталінаў, Марксаў ды іншых Энгельсаў з Будзёнымі, якімі былі аздоблены ці не ўсе плошчы, вуліцы, паркі Беларусі. Цень ад створаных Азгурам афіцыйных скульптур такі вялікі, што закрывае сабой ІНШАЕ, што зрабіў гэты чалавек...

1.

У дзяцінстве ён заблукаў у лесе, калі збіраў грыбы, і быў адначасова напалоханы, узрушаны і захоплены, калі раптам убачыў на паляныцы выразаных з дрэва аграмадных паганскіх ідалаў. Праз шмат гадоў, ствараючы ўжо савецкіх ідалаў, ён імкнуўся выклікаць сваімі работамі такія ж пачуцці, якія перажыў тады на паляне.

Заір Ісакавіч марыў, каб яго скульптуры мелі гіпнатычнае ўздзеянне. Тут паўплывала і тагачаснае кіно. У 1920-я гады адным з самых папулярных замежных фільмаў у СССР быў крымінальны баявік Фрыца Ланга «Доктар Мабузэ — ігрок». Галоўны герой — геній злачыннага свету, дамагаўся сусветнага панавання шляхам гіпнозу. Юнага Заіра настолькі захапіў гэты персанаж, што ён пачаў самастойна вывучаць гіпноз і... дасягнуў поспеху! Некаторыя сябры пад яго ўздзеяннем засыналі, уваходзілі ў транс. Але амбінны скульптар хацеў не толькі сам уплываць на свядомасць, але і каб падобны эффект маглі выклікаць яго работы. І часам гэта ўдалася. Вось, як ён пра гэта згадваў: «...я вылепіў бюст /.../ неўрапатлага, які лячыў сваіх пацыентаў гіпнозам, Кандрата Манахава. /.../ Калі бюст быў ужо адліты, я аддаў яго на выстаўку. Аднойчы мяне тэрмінова выклікалі туды з майстэрні. Я прыехаў і ўбачыў, што дзве жанчыны ляжаць на падлозе і спяць перад бюстам Манахава. Тут мне расказалі, як гэта адбылося. Гэтыя жанчыны аглядалі выстаўку, а калі падышлі да бюста і ўважліва прыгледзеліся, дык пахіснуліся і пачалі падаць...»

Калі Азгур стварыў знакамітую кампазіцыю, дзе Якуб Колас сядзіць у атачэнні герояў сваіх твораў, то мастака папракалі ў празмернай грувасткасці, статычнасці, дзе няма нават намёку на лёгкасць і палёт. «Там жа выяўлены Сымон-музыка са сваёй каханай! Ды ў іх эмоцыі як у аглушанай рыбы! А Якуб Колас урос у зямлю, бы нейкі валун! Я заўсёды абыходжу яго і гляджу, ці не з'явіўся на ім мох», — абурэўся адзін калега. Азгур смяяўся, а ў размове з Янкам Брыльм казаў: «Дурні!.. Яны нічога не зразумелі! Герой Коласа таму і выглядаюць такімі застыглымі, бо... загіпнатызаваны сваім стваральнікам...». «— А сам Колас, абапёршыся на руку, гіпнатызуе?» — пытаўся іранічны Брыль. «Уводзіць сам сябе ў стан гіпнозу, каб не засмучацца ад таго, што яго суйчыннікі з большай радасцю бягуць у ЦУМ, чым у кніжную краму па беларускую кнігу», — адказаў Азгур.

Можна сказаць, што амаль усе скульптурныя героі Заіра Ісакавіча альбо імкнуліся гіпнатызаваць (як тут не згадаць і «Рабіндраната Тагора», за якога Азгур атрымаў у Бруселі срэбны медаль), альбо знаходзіліся ў стане летаргічнага сну. Часам здаецца, што ўнутры многіх вонкава аморфных і нават аднатыпных фігур і бюстаў схавана нейкая невытлумачальная ўнутраная сіла, якая чакае толькі сігнала, каб прачнуцца, выбухнуць, узрываць гэтую гіпсавую альбо мармуровую абалонку, у якой толькі знаходзіцца часова, і здзівіць сваёй праўдзівай сутнасцю.

2.

Настаўнікам Заіра Азгура быў, як вядома, Юдэль Пэн, геній наўна-рэалістычнага жывапісу, па-дзіцячы непасрэдны бытапісальнік жыцця яўрэйскіх рамеснікаў, музыкаў, талмудыстаў, гандляроў. Кожны з яго персанажаў сядзеў у сваёй крамцы, дзе на стала былі шчодро рассыпаны гузікі, цвікі, механізмы ад гадзіннікаў ды іншае прафесійнае начынне. Але героі летуценна глядзелі ў неба, не звяртаючы ўвагі на гэты дакладна прамалічаны нацюрморт. Яго вучань Марк Шагал, натхніўшыся падобнай паэтычнай непасрэднасцю, здзейсніў іх мару, пазбавіўшы гэтых персанажаў законаў прыцягнення. Ён стварыў дзівосны жывапісна-музычны карнавал, у якім Віцебск плаўна пераходзіць у Парыж, а рамантыч-

ныя крамнікі Пэна, ператвораныя ў цыркачоў, лунаюць у небе.

Заір Азгур гэтаксама любіў карнавал, прыгадваў, якім гэта было шчасцем, калі Юдэль Пэн вадзіў яго ў цырк, хацеў стаць ёгам, марыў навучыцца лётаць і прывучаў сябе да скокаў з вялікай вышыні. Але калі цыркавыя блазны, каровы і козы Шагала палюбілі неба, то сваіх герояў Азгур намёртва прывязаў да зямлі. Янка Брыль успамінаў, што Заір Ісакавіч (які, дарэчы, мала ведаў творчасць Багдановіча), перад тым, як пачаць свой чарговы твор, з вялікім імпэтам дэкламаваў:

«Калі зваліў дужы Геракл у пыл Антэя...»

Нездарма ён палюбіў «Новую зямлю» Якуба Коласа настолькі, што вывучыў яе на памяць: «Шагал стварыў ідэальны свет, іншымі словамі рай на небе, але ж гэта банальна! — любіў казаць Азгур. — Якуб Колас сваім раманам у верхаша паказаў, што гэты рай існуе на зямлі, толькі яго трэба адшукаць. А гэта ўжо куды цікавей, чым казкі Шагала».

Нездарма Заір Ісакавіч палітага, як працягаў раман «Зямля», літаральна захаваўся ў творчасць Кузьмы Чорнага. Азгура зачароўвала самнамбулічна няспешнасць яго прозы, падкрэслена медытатывнасць. «Ты робіш са мной тое, што і доктар Мабузэ: падпарадкоўваеш сваёй волі!» — усклікаў скульптар пасля прачытання «Сястры», «Сценаў» альбо «Парфіра Кіцакага». Кузьма Чорны толькі ўсміхаўся, а затым невязліва працягваў творчыя эксперыменты над сваім сябрам. Сам Азгур пра іх успамінаў так: «Кузьма Чорны /.../ пачынаў спрэчку са мной. Рабіў з мяне то аднаго героя, то другога. Я спачатку не заўважаў гэтага і проста адказаў. Але ўвесь час здзіўляўся, чаму ён гаворыць нейкія недарэчнасці. Аказваецца, ён стараўся адказаць так, як адказаў бы Лявон Бушмар ці Леапольд Гушка. Гэтага манера /.../ мне вельмі не спадабалася. Я сказаў: «Ведаеш, Кузьма, я табе не люстра і не натуршчык. Не псуі маю нервовую сістэму, інакш я або не буду цябе ляпіць, або зраблю з цябе ксяндза».

Дарэчы, паглядзеўшы на пасляваенны скульптурны партрэт пісьменніка, які зрабіў Азгур, трэба прызнаць, што сваю іранічную «пагрозу» ён выканаў: Кузьма Чорны тут вельмі падобны да ксяндза.

3.

У 1932 годзе Заіру Азгуру прапанавалі стаць мастаком новай кнігі Кузьмы Чорнага «Брыгадзіравы апавяданні». Скульптар напалохаўся. Ён ніколі не ставіўся да сябе як да добрага малявальшчыка, а некалькі ілюстрацый, зробленых для часопіса «Чырвоная Беларусь», сур'ёзнай работай не лічыў. «Чаму я?» — запытаўся ў выдавецтве. «Так хоча аўтар», — адказалі. «Кузьма, вазьмі каго больш вартага: Волкава, Тычыну, Гуткоўскага, Ахрэмчыка, — папрасіў Азгур. — Ці гэта ізноў твоя эксперымент?» «Нашто хвалюешся? — запытаў Кузьма Чорны. — Ты ніколі не афармляў кнігі, я — не пісаў вытворчую прозу пра заводскіх ударнікаў — у нас павінна атрымацца нешта цікавае і, спадзяюся, не настолькі банальнае, як чакаюць нашыя сябры».

Гэтыя апавяданні ў Кузьмы Чорнага і сапраўды вонкава былі ідэалагічна «правільнымі», але ж захавалі ўсю яго паэзію, тое дзіўнае пачуццё, калі захапляешся не прымітыўным сюжэтам (а тут усе гісторыі падман-

Скульптар Міхаіл Керзін у майстэрні Заіра Азгура падчас працы над партрэтам доктара Манахава.

ліва-прымітыўныя), а інтанацыяй, імпрэвізацыяй эмоцыі, якая ўрэшце перамагае ў сваім незвычайным танцы лагічную развагу.

Але як гэта ўхапіць і выявіць у малюнку?

«Табе дапаможа... джаз!» — нечакана прыйшоў на дапамогу вялікі прыхільнік гэтай музыкі Цішка Гартны.

Кожны вечар Азгур слухаў у яго на кватэры (кажучы словамі Цішкі Гартнага) «дзясяткі рэзкіх зыкаў, што адбіваюць галасы і шлох тропічнага лесу, плескат мора, шэлест тросьніку паўдзённа-амэрыканскіх стэпаў. /.../ і ўсё гэта як быццам бы наэлектрызавана, ляціць, імчыцца ў нейкай завірусе, у шалелым палёце».

А якія незвычайныя мастацкія альбомы паказваў Гартны падчас музычных сеансаў! Амагар нямецкага мастацтва, ён здзіўляў Азгура прывезенымі з Берліна рэпрадукцыямі экспрэсіяністаў з суполак «Мост» і «Блакiтны вершнік», жорсткай графікай мастакоў «Новай рэчаінасці».

Заір ніколі не мог сабе дазволіць у скульптуры хоць якую рэзкасць

ці надламанасць. Ён зайздросціў свайму калегу Абраму Бразеру, які чхаў на ўсялякія сацрэалістычныя ўстаноўкі і ляпіў як жадалася. Але зараз, натхнёны нямецкім мастацтвам і джазам, Азгур зразумеў, што хацеў ад яго Кузьма Чорны, на што падбіваў Цішка Гартны. Прыслухацца да сябе, забыцца на ўмоўнасці і намалываць так, як адчуваеш, быццам першы раз, быццам нідзе не вучыўся. Паддацца і даверыцца сваёй эмоцыі! І няхай яна нават будзе па-дзіцячы наўнай (школа Пэна!), тым лепей.

Азгур не ведае гэтых герояў-ударнікаў з кнігі Чорнага. Сорамна прызнацца, але яго палохаў пралетарыят. Ну дык і выдатна. Тады трэба іх зрабіць грубымі каржакаватымі чорнымі плямамі, як быццам гэта выразаныя з дрэва фігуркі-татэмы, персанажы з наскальнага жывапісу. Ніякай канкрэтыкі і ў абмалёўцы завода: грубыя вертыкалі і гарызанталі, нейкія невыразныя канструкцыі-клеткі — гэтага дастаткова, каб паказаць залежнасць герояў ад свайго месца працы, падкрэсліць трагічную знітаванасць рабочых і завода. Ён, як жывая істага, зацягвае, засмуктвае ў сябе, і бедныя ўдарнікі ўжо нікуды не падзенуцца, застануцца ў ім навечна, нават калі цяжка захварэе родны бацька Броні Казакевіча (у аднайменным апавяданні), няшчасны сын не зможа вырвацца з абдымкаў завода і не пасее развітацца з татам.

У гэтых малюнках Азгур ізноў вярнуўся да сваёй любімай тэмы — гіпнозу. Завод, можна сказаць, падпарадкоўваў рабочых сваёй волі, яны гублялі адметнасць (адсюль і чорныя плямы замест твараў), пачыналі знаходзіцца ў своеасаблівым трансце не толькі да канца змены, але і да канца жыцця.

4.

Гэта быў незвычайны і дастаткова смелы графічны эксперымент. Ніколі пасля Заіра Азгур не дазваляў сабе, як мастак, падобнага, але, магчыма, чакаў, калі які-небудзь сябра-пісьменнік прапануе новую творчую незвычайнасць.

У канцы 1950-х гадоў Янка Брыль спакусіў Заіра Ісакавіча напісаць кнігу «Незабыўнае».

І перад намі адкрыўся новы Азгур.

Парадаксальна, іранічны, нечаканы ў апісанні таго ці іншага класіка беларускай літаратуры. Тое, што ён не дазваляў сабе ў скульптуры і не да канца здзейсніў у графіцы, ён выявіў у прозе. Якуб Колас — падобны да мушкецёра; Янка Купала — насмешлівы, як Арлекін з камедыі дэль артэ; Эдуард Самуйлёнак — нагадвае падлетка са схільнасцямі да піраманіі. Кожны партрэт унікальны ды эмацыянальна-праўдзівы.

5.

Як разьбяр, ён імкнуўся ствараць ідэальных герояў. Яны павінны былі адным толькі позіркам уводзіць савецкіх глядачоў у прыемны сон, ствараць ілюзію, што мы жывём у казцы; у графіцы даваў волю сваім страхам і комплексам, самым вострым пачуццям і думкам, якія гэтую казку разбуралі; а ў літаратуры стварыў узор таго, як трэба пісаць на Беларусі сапраўдныя ўспаміны: паказаў прыклад лёгкасці і артыстызму, як быццам ты не пішаш уласны жыццяпіс, а танцуеш захапляльнае, поўнае жарсці танга.

Ці любяць сёння Заіра Азгура?

Калі не, то дарма. Гэты чалавек варты нашага захаплення.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Ілюстрацыя да зборніка апавяданняў Кузьмы Чорнага.

ТАШКЕНЦКАЕ ЗНАЁМСТВА ЯКУБА КОЛАСА

Жыццяпіс любога знакавага творцы, а тым больш — класіка літаратуры, Песняра беларускага народа Якуба Коласа не можа быць поўным без уважлівага вывучэння яго акружэння. Пры гэтым ёсць часавыя адрэзкі жыцця Якуба Коласа з белымі плямамі, што яшчэ чакаюць свайго адкрыцця. Няпростым жыццёвым этапам Якуба Коласа і найменш вывучаным для даследчыкаў з'яўляецца так званы Ташкенцкі перыяд, звязаны з трагічнымі падзеямі Другой сусветнай вайны ў лёсе народнага пісьменніка і краіны.

На трэці дзень з пачатку Вялікай Айчыннай вайны сям'я Міцкевічаў выязджае з Мінска і толькі праз амаль двухтыднёвае качаванне дабіраецца да Клязьмы, дзе жыў родны брат жонкі класіка Марыі Дзмітраўны Міхаіл. Трывожныя падзеі на франтах вайны вымусілі ў хуткім часе Якуба Коласа з жонкай і двума сынамі выехаць у далёкі Ташкент, у які эвакуувалася і Акадэмія навук БССР. Ужо 7 жніўня 1941 г. Канстанцін Міхайлавіч з сям'ёй выязджае з Масквы і праз тыдзень апынаецца ў Ташкенце, дзе жыве да жніўня 1943 года. У той драматычны для Коласа час ён шмат працуе, а ў акружэнні паэта — творчыя людзі і славетныя імёны з усяго Саюза. Аднак пра некаторыя знаёмствы Якуба Коласа амаль нічога не было вядома. Падобным прыкладам з'яўляюцца стасункі з чэхаславацкім пісьменнікам Ондрай Лысагорскім. У фондах музея Якуба Коласа ёсць кніга Ондры «Песни о солнце и земле» з асабістай бібліятэкі Якуба Коласа з дарчым надпісам беларускаму класіку:

«Дорогому Якубу Коласу, на добрую память о годах в Ташкенце».

Ондра Лысагорский. Москва, октябрь 1945 г.

Чым цікавая асоба Лысагорскага і якім чынам пісьменнікі маглі пазнаёміцца ў Ташкенце? **Ондра Лысагорскі** (сапраўднае імя Эрвін Гой) нарадзіўся 6 чэрвеня 1905 года ў прамысловым рэгіёне ў ваколіцах Лысай гары, што ўваходзіла ў горны масіў Мараўска-сілезскіх Бескідаў (сённяшняя Чэхія). Пасля атрымання нямецкамоўнай гімназічнай адукацыі Э. Гой вучыцца 4 гады (1924 — 1928 гг.)

у Карлавым універсітэце ў Празе, дзе становіцца доктарам філасофіі. Доўгі час (1931—1935; 1937—1938) выкладае ў нямецкай гімназіі ў Браціславе, а таксама ў гімназіях Крэмніцы, Остравы і Трнавы. Але ўвайшоў у гісторыю О. Лысагорскі як стваральнік ляскай літаратурнай мовы (ляшціны).

У сваім лінгвістычным праекце Лысагорскі ўзяў за аснову вернеастравіцкія гаворкі чэшскай Сілезіі і скарыстаўся невыразнай этнамоўнай прыналежнасцю насельніцтва. Стварыўшы новую мову ў пачатку 1930-х гг., Лысагорскі скарыстоўваў яе ў паэтычных творах, прадмовах і пасляслоўях уласных кніг, часткова ў асабістай перапісцы. А ў сваім першым ляска-скім зборніку «*Spivajuso piasec*» (1934 г.) ім была абвешчана ідэя аб двухмільённай ляскай народзе, што жыве на тэрыторыі Чэхіі і Польшчы. Ідэя Лысагорскага была ўспрыняты як сепаратысцкія, і толькі адзінкі сярод чэшскай інтэлігенцыі сталі яе прыхільнікамі. Цікава, што пры частых абвінавачваннях Лысагорскага ў штучнасці і кабинетнасці яго моўнага праекта на сёння даследчыкі ўсё ж лічаць ляшціну паўнаважнай літаратурнай мовай з усімі яе прыкметамі (графіка і арфаграфія, сінтаксічныя і марфалагічныя нормы і г. д.). Нягледзячы на тое, што О. Лысагорскага лічылі мясцовым сепаратыстам у Чэхіі і Польшчы, у СССР падчас вайны ён меў высокі статус, а яго кнігі перакладаліся і друкаваліся. Перакладчыкамі твораў О. Лысагорскага, між іншым, сталі вядомыя рускія літаратары: Ганна Ахматава, Барыс Пастернак, Марына Цвятаева, Самуіл Маршак і інш.

З пачаткам Другой сусветнай вайны О. Лысагорскі спярша эмігрыруе ў Польшчу, а пасля разам з чэхаславацкім легіёнам апынаецца ў СССР, дзе 9 месяцаў праводзіць у лагеры для інтэрнаваных. З 1940 г. пачаў выкладаць чэшскую і нямецкую мовы ў Маскоўскім педагагічным універсітэце, а калі ў кастрычніку 1941 года эвакуіруецца ў Ташкент, то працуе ў мясцовым педагагічным універсітэце. Менавіта ў Ташкенце адбываецца знаёмства беларускага Песняра Я. Коласа і заснавальніка літаратурнай ляскай мовы О. Лысагорскага, як сведчыць дарчы надпіс з фондаў літаратурна-мемарыяльнага музея.

Варта адзначыць, што кніга О. Лысагорскага была падаравана аўтарам Я. Коласу, калі той прыязджаў у Маскву, каб правесці свайго малодшага сына Міхася, які тады навучаўся ў Маскоўскім авіяцкім інстытуце. Пра паездку К. Міцкевіча ў Маскву ў кастрычніку 1945 года сведчаць два лісты, адзін з якіх быў напісаны да сябра Сяргея Гарадзецкага, а другі — да свайго дзядзькі Ігната Міцкевіча і яго жонкі. Яшчэ адно непасрэднае сведчанне творчых і асабістых стасункаў Я. Коласа і О. Лысагорскага падчас жыцця ў Ташкенце — актыўны ўдзел у друку літаратурных часопісаў «Ташкенцкага альманаха» і «Залп», у якіх прысутнічаюць вершы абодвух паэтаў у перакладзе на рускую мову. Згаданыя часопісы знаходзяцца ў фондах музея і былі прывезены з эвакуацыі Я. Коласам, што пэўна паказвае на іх важнасць, бо ў пасляваенны Мінск Я. Колас прывёз з сабой самыя значныя кнігі і іх колькасць была невялікай. Такім чынам, пісьменнікі былі ў цэнтры літаратурна-творчага і культурнага жыцця ўзбекскай сталіцы.

Акрамя таго, жыццёвы шлях Я. Коласа і О. Лысагорскага перасякаліся не толькі ў Ташкенце, бо абодва творцы былі актыўнымі ўдзельнікамі Усеславянскага камітэта. Менавіта на трэцім Усеславянскім мітынгі, што адбыўся ў Маскве 9 мая 1943 года чарговы раз сустрэліся Я. Колас і О. Лысагорскі. Праўда, калі Я. Колас выступаў з прамовай на мітынгі, то О. Лысагорскі быў проста ўдзельнікам мерапрыемства, што падпісаўся пад зваротам да прыгнечаных славянскіх народаў гітлераўскімі войскамі, разам з іншымі прадстаўнікамі інтэлігенцыі розных славянскіх краін. Да таго ж Я. Колас быў членам прэзідыума Усеславянскага камітэта, у сваю чаргу О. Лысагорскі быў проста членам арганізацыі. Матэрыял пра трэці Усеславянскі мітынг не абмінула цэнтральная савецкая прэса (як, напрыклад, газета «Красная звезда», у якой быў надрукаваны зварот мітынгі). Кніга з тэкстамі выступаў на мітынгі і вітанніў да яго з розных краін свету, гэтаксама як і

запрашэнне на ўдзел, праграма канцэрта захоўваюцца ў фондах музея і былі падпісаны на імя Якуба Коласа. Ускосным пацвярджэннем яго знаходжання на згаданым мерапрыемстве могуць служыць пісьмы, якія былі напісаны малодшаму сыну Міхасю і сябру Сяргею Гарадзецкаму ў Ташкент (дагуюцца 11 і 12 мая і дасылаліся з Масквы).

Такім чынам, Я. Колас і О. Лысагорскі неаднаразова сутыкаліся паміж сабой і дакладна ведалі адзін аднаго. Трэба адзначыць, што прамых згадак пра ўзаемаадносінны Я. Коласа і О. Лысагорскага ў эпістальнай спадчыне (у Ташкенцкім дзённіку, пісьмах ваеннага перыяду) класіка беларускай літаратуры няма.

Прасочваюцца пэўныя паралелі ў творчасці і псеўданімах двух славянскіх творцаў, што былі звязаны з месцам нараджэння паэтаў. Канстанцін Міцкевіч карыстаўся на працягу ўсёй творчасці псеўданімам Якуб Колас, аднак у ранні перыяд творчай дзейнасці браў і шматлікія іншыя псеўданімы, у тым ліку і тыя, што адлюстроўвалі спецыфіку паходжання нацыянальнага паэта і яго тэрытарыяльную прыналежнасць. Нездарма ўзніклі К. Альбуцкі, К. Наднёманец, Мікалаеўец ці Дзям'янаў гуз, якімі К. Міцкевіч паспісаў творы дакастрычніцкага перыяду. Эрвін Гой абраў псеўданім Ондра Лысагорскі, што паходзіць ад імя вядомага ў чэшскіх краях паўстанца супраць нямецкіх баронаў Ондраша, аднак другая частка псеўданіма таксама адлюстроўвае месца нараджэння аўтара — ваколіцы Лысай гары горнага масіву Бескідаў і цесна звязана з ідэяй сэнсам значнай часткі твораў Э. Гоя.

Паралелі можна знайсці і ў творчасці двух нацыянальных пісьменнікаў. Цікавае і невыпадковае супадзенне — назва зборніка вершаў Я. Коласа ваеннага перыяду «Голас зямлі» (1942 г.) і нізка вершаў О. Лысагорскага з ідэячнай назвай «*Hlos hrudy*» (*Głos ziemi*), што выйшла з пад пяра аўтара ў 1935 годзе.

Аляксандр КРЫЖЭВІЧ

У шахматы з класікамі

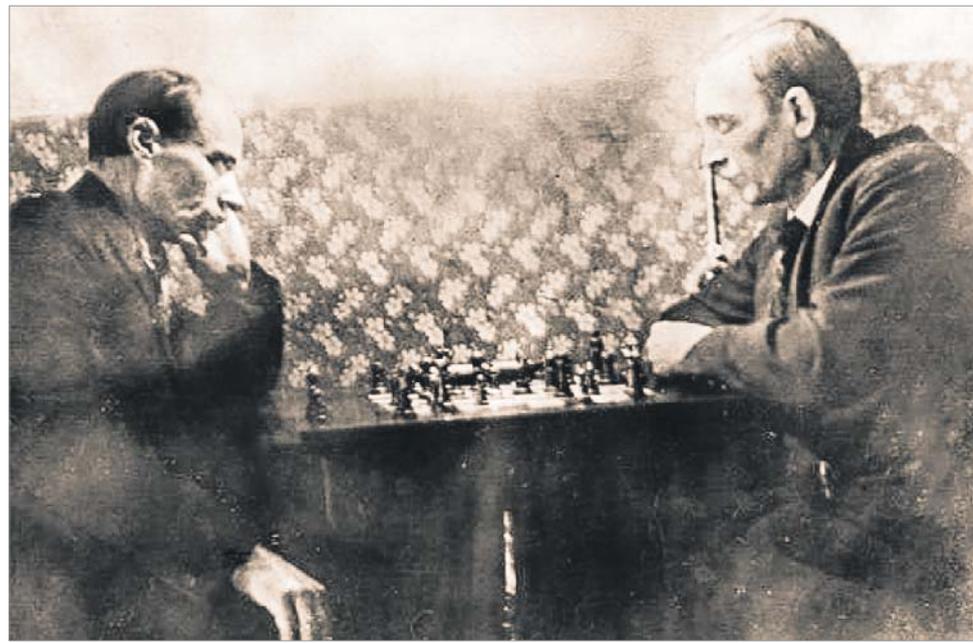
«Турнір двух класікаў: Я. Купала і Я. Колас» прайшоў у рамках маштабнай акцыі «135 прысвячэнняў юбілярам» Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкі. Гэта дазволіла данесці сучаснікам часцінку біяграфічных звестак, лёсавызначальных штрыхоў з жыцця знакамітых пісьменнікаў і малавядомых факты іх біяграфій.

...Адным з захапленняў Купалы і Коласа былі шахматы. Стомленыя ад славы класікі з лёгкім сэрцам дазвалялі сабе «траціць дарагі пісьменніцкі час» на шахматныя гульні, мелі права на тое, каб побач з творчай працай засяродзіцца на сваім захапленні. Часцей выйграваў Я. Купала. У санаторыі на адпачынку вольную хвіліну паэтаў запаўнялі шахматы. Гулялі найчасцей у доме Купалы ў Мінску, каля Свіслачы. У Купалы былі асаблівыя шахматы. У спецыяльнай столік з чырвонага дрэва была ўманціравана шахматная дошка з мармуровымі квадратамі. Клеткі — белага і чырвона-карычневага колеру. Фігуры адлітыя з металу жоўтага і чорнага колеру. Маўклівая гульня вельмі падабалася класікам. Яна нагадвала само жыццё: «У кожнага з нас — свая барацьба. Трэба ўмець абараняць свайго ўнутранага караля, сваё «Я», сваё сумленне, свой гонар».

Шахматнае захапленне класікаў-юбіляраў паслужыла падставай да арыгінальнай імпрэзы. Ва ўтульнай зале хола раённага цэнтра рамёстваў, упрыгожанага напольнымі каларытнымі шахматнымі фігурамі ў рост чалавека, прайшла **літаратурна-творчая вечарына «Шахматныя фантазіі»**, адрасаваная мясцовай інтэлігенцыі. На пачэсным месцы — рэпрадукцыя карціны Генрыха Бржазоўскага «Купала і Колас гуляюць у шахматы».

Адпраўной кропкай імпрэзы «Жыццё наша — шахматная дошка» сталі маналогі Караля, Каралевы і Пешкі паводле п'есы беларускага драматурга Л. Караічава

«Што наша жыццё». Інтанакцыяна-мастацкая палітра тэатралізацыі атрымала козыр, стала ўдала знойдзенай дэтאלю. Прымяненне выразных мастацкіх сродкаў узмацніла эмацыянальнае ўздзеянне на аўдыторыю, дазволіла вайстрэй успрымаць інфармацыю, увасобленую ў мастацкай форме. Прагучала шмат цікавай інфармацыі з гісторыі шахмат. У перыяд Другой сусветнай вайны спецыяльная цэнзура многіх ваяуючых краін, у тым ліку СССР і Германіі, спецыяльна забараняла публікацыю ва ўсіх выданнях шахматных задач, наколькі яны лічыліся найбольш зручнымі для легальнай перадачы шыфровак. **Арменія — адзіная краіна ў свеце, дзе шахматы — абавязковы прадмет у школе. На працягу многіх ваяў шахматы лічыліся адной з сямі рыцарскіх доблесцяў, неадменнай патрэбай кожнага высакароднага сямейства.** Карыснасць шахмат праілюстравала гумарэска «Дэбют сямейнай згоды». Конкурс «Шахматныя загадкі» дазволіў вылучыць шахматных эрудытаў. Асабліва цікавасць публікі выклікала інфармацыя «Пісьменнікі — прыхільнікі шахмат». **Аляксандр Пушкін гуляў у шахматы перад дуэллю. Иван Тургенев наведваў шахматны клубы Пецярбурга, Парыжа, Рыма, гуляў і быў асабіста знаёмы з многімі вядомымі гросмайстрамі, быў віцэ-прэзідэнтам першага ў Германіі міжнароднага турніру, яго звалі «Рыцарам славы» за майстэрскую гульню сламамі. Леў Талстой не ўяўляў жыццё без шахмат, кнігі і палявання, уключыў**

шахматы ў сістэму выхавання сваіх дзяцей, апошнія гады жыцця гуляў у шахматы амаль штодня. **Беларускі паэт Аркадзь Куляшоў гуляў у шахматы на ўзроўні кандыдата ў майстры спорту. Гульнёй у шахматы так натрэніраваў сваю памяць, што пры напісанні вершаў не карыстаўся, за рэдкім выключэннем, чарнавіком. Кампанаваная кавалкі вершаў, падобна да шахмат, трымаў партыю ў галаве.**

Пад дэвізам «Шахматы — трыумф розуму» прайшоў заключны этап шахматнага турніру з удзелам лепшых шахматыстаў гарадскога клуба прыхільнікаў шахмат. Зачын турніру «Камандаваць парадам буду я!» даў вялікі камбінатар, герой рамана Ільфа і Пятрова Астас Бэндэр. Пакуль быў запущаны ход турнірнага гадзінніка, прысутным была прапанавана інфарміна «Купала і Колас: малавядомае пра вядомых». З яркіх фактаў, эпизодаў, падрабязнасцяў склалася мазаіка жыцця народных паэтаў — юбіляраў года.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

Аднолькавыя сюжэты на розных палотнах

«Сустрэчы-развітанні» — сем гісторый ад Уладзіміра Сцяпана прапаноўвае снежаньскі нумар «Полымя». Гэтым разам няўлоўна-імпрэсіяністычны пісьменнік выступае звычайным апавядальнікам, што падглядае сюжэты папросту ў жыцці (дарэчы, адна з гісторый так і называецца — «Сюжэт»). Звыклія да лёгкай празрыстасці стылю У. Сцяпана чытачы адчуваюць грувацкі зямны-прыземлены, вясковы цяжар быцця. Аднак пазнавальныя «сцяпанаўскія» адметнасці, на шчасце, з прапанаваных празаічных зацемак не зніклі: у гісторый няма пачатку і канца (як само жыццё не можа быць падзелена на закончаныя адрэзкі), герой нібы зліваецца з месцам дзеяння, як арганічная частка мастацкага палатна, пісьменнік па-ранейшаму не вядзе апавядальную плынь да нейкіх сур'ёзных глабальных высноў — назірае, выхоплівае моманты, дазваляе нам наталіцца сэнсоўнай глыбінёй злоўленага моманту. Як заўсёды, мы так і не зразумеем дакладана, дзе герой ёсць аўтарам, а дзе — толькі героем. Хіба толькі ў снежаньскай падборцы: багата тонкага, хаця і скрушна-гаркаватага, гумару.

Галоўны герой са спачуваннем ставіцца да жанчыны, якая бядуе па памерлай котцы як па чалавеку (і нават ставіць у царкве свечку, на суперак хрысціянскім законам), бо цяпер яе ўжо ніхто не чакае. Шкадуе небарак Сяргея, які вечно засынаў з цыгарэтаў у роце, але быў перакананы, што яго заўсёды ўратуюць дзед Сімон і баба Сімоніха, бо яны прыходзяць у сне і будзяць яго. З кранальнай спагадай старонняга назіральніка глядзіць на сустрэчы бацькі і дачкі ў той самай кавярні, куды прызвычаіўся завітваць на каву. Але зусім па-іншаму ставіцца да двух братаў Яўхімчыкаў, што шукаюць пакупніка на царскае золата — зубныя каронкі бацькі-нябожчыка. Толькі такі сюжэтны пераказ не растлумачыць сэнсу: пачынаецца гісторыя з простага фразы: «Чысціць зубы, і мяне калатнула». Вядома, як раней і адзначалася, анідзе аніякім ацэначным словам (не кажучы пра наўпроставе тлумачэнне), герой не выказвае свайго стаўлення да ўчынку. Але чытач адчуе маральны дысанс: прадпрымальныя браты завіталі акурат у той час, калі апавядальнік сядзеў з бацькам на кухні. І акрэслена толькі адной фразай, што адбылася гэтая «зубная дзея» гадоў дваццаць таму. Цяпер сюжэт бачыцца па-іншаму. Цяпер можна зразумець, чаму не пакідае памяці амаль два дзесяткі гадоў, бо ў Сцяпана заўсёды галоўнае — у дэталі, простых кароткіх сказах.

У гісторыі «Пад капірку» мы бачым Сцяпана-мастака (нягледзячы на тое, што дзеянне разгортваецца вакол апавядання, якое старая машыністка павінна перадрукаваць пад капірку), а ва ўжо згаданым «Сюжэце» пазнаём Сцяпана-пісьменніка (нягледзячы на тое, што ўвага засяроджана на карціне мастака-няўдачніка, якую, праўда, ён так і не змог паказаць).

У адзінстве стылю — розныя абліччы: мастацкія, літаратурныя і жыццёвыя...

Жана КАПУСТА

НЕДАПЕЧАНЫЯ БУЛКІ ДЫ ІНШАЕ

У чым сэнс кожнага падарожжа? У знойдзеных прычынах, пройдзеных гарадах, сустрэтых людзях? «Бэзавы бамжак» Інэсы Кур'ян («Янушкевіч», 2017; электронная кніга) якраз пра гэта: пра тое, чаму бяздомныя так моцна любяць бэз пад акном, пра Мінск і яго жыхароў. Але таксама пра нешта большае...

Названы гарадскім рамансам твор распаўядае пра мінчанку Шыншылу нявызначанага ўзросту і яе падарожжа па Мінску ў пошуках «Жадання пад Бэз». А больш канкрэтна, жаданне справіць пад ім патрэбу. З выдавочных прычын такая завязка можа адштурхнуць патэнцыйнага чытача, у прыватнасці таго, хто ўгледзіць словы «гарадскі» і «раманс» і не звяжа іх у галаве. Хай твор Інэсы Кур'ян і не прызначаны для музычнага выканання, але жанр усё-ткі кажа сам за сябе. Бытавуха, дэталізацыя будняў галоўнай гераіні, зварот да тэмаў калі не адкрыта непрыглядных, то сумніўных. Бамжы, мёртвыя яўрэйскія ногі (менавіта ногі), замагільныя соймакі ў моргу, галовы (хай і псеўдамармуровыя) архітэктараў. Усяго многа, усё смакуецца. І ўсё ўплецена ў тэкст усваядмлена.

Кожная частка кнігі прысвечана асобнаму кавалачку Мінска ў прыватнасці, Беларусі — у цэлым. Сюррэалістычныя эпізоды змяняюць адзін аднаго, і кожны млява ўздыхае, а ў гэтых уздыхах: «Вы заўважылі, які я дзіўны? А гэта нездарма! Гэта сімвал. Гэта адсылка. Гэта ў сэрцы. Гэта іронія». Само па сабе нядрэнна — іншая рэч, што дзесяткі старонка «утоенага» чытаць утомна. Пачынаеш думаць, што аўтар не можа інакш.

Тэкст літаральна сочыцца метафарамі і аўтарскімі гульнямі са словамі. Гульняў так многа, што калі іх выразаць, ад кнігі застаецца сумны кавалек не вельмі цікавых, слаба звязаных паміж сабой падзей. Уласна, «Бэзавы бамжак» і трымаецца на лінгвістычных дзіўнасцях і сюжэтным

абсурдзе. Аўтар какетліва называе кнігу «гарадскім рамансам», але гэта хутчэй гарадская містэрыя. Коціцца па праспекце галава Лангбарда, рэчы і людзі знікаюць (каб з'явіцца ці не з'явіцца зноў), ладзяцца парады недапечаных булак, а гараджане, што пакутуюць ад адзіноты, вучацца любові разам з калонамі Акадэміі навук.

Калі б «Бэзавы бамжак» быў зборнікам невялікіх навел, аб'яднаных гарадской тэмай, гэтыя дзіўныя элементы глядзеліся б значна больш гарманічна. Але замест дасціпных гісторый, якія іншасказальна ілюструюць мінулае і сучаснае горада, на выхадзе мы маем набор ідэй і вобразаў, якія звязаныя паміж сабой толькі тым, што ў канцы кожнага эпізоду галоўная гераіня атрымлівае накіраванне: ідзі туды, спытайся ў таго. Няма развіцця. Ні сюжэтнай інтрыгі, ні гераіні. Яе адносіны з іншымі персанажамі, нават глыбока асабістымі, прапісаны павярхоўна, умоўна, як даніна нейкай найвышэйшай думцы (напрыклад, што «гэта вычварэнства — кахаць радзіму больш за мужчыну»). Героя не суперажываеш, у іх не ўлюбляешся. Яны таксама проста ідэі.

Час у творы ідзе нераўнамерна і невытлумачальна, і частка за часткай — год за годам — Шыншыла непрыкметна сталее

на восем гадоў. Гады гэтыя сімвалічныя, не адлюстроўваюць рэальных зменаў у жыцці гераіні ці горада. Як яшчэ адна эстэтычная дэталі, якая не ўплывае ні на што, але нясе нейкі асаблівы сэнс.

«Я прапаноўваю Вам бала-муць! Трохі балу, трохі муці — і гэта будзе добра праведзены час».

Пацешных фраз, удалых вобразаў, што ўпываюцца ў свядомасць, у кнізе багата. Але яны патанаюць у моры іншых фраз і вобразаў. З эфектнага спосабу ўздзейнічаць на чытача, прымусіць яго думаць або адчуваць яны пераўтвараюцца ў проста тэкст. Цэлая глава кнігі прысвечана «моўнай трансфармацыі адмоўнай рэчаіснасці»: проста замяні любое слова на «інакшы», і ўсё адразу зазьяе сваёй таямнічай інакшасцю. Просты, але гаваркі эпізод. Як і сцэна, дзе галава Лангбарда ў перадсмяротным уздыку натхнёна кажа пра архітэктару, а мясцовая перакладчыца з вёскі толькі і можа, што мармытаць пра льяныя рулякі. Смешна, так, але «мае сэнс у кантэксте».

«Можа, я і не пісьменніца па паходжанні... Можа, я іншы гонар айчыны? Не літаратарка, а які-небудзь апошні прысяглы справядлівага выроку. Мне трэба скласці не твор, а вердыкт. Вердыкт паху булак з хлебазаводу, што запавольвае грамадскую дзейнасць».

«Бэзавы бамжак» не для шырокай чытацкай аўдыторыі, якая можа зацікавіцца містэчным дэтэктывам ці рамантычнай прыгодай з мінскім каларытам, ды ён («Бамжак») і не прыкідваецца лёгкім чытвом. Вось адданым мінчанам і прыхільнікам рознага роду гарадскіх легенд і таямніц твор Інэсы Кур'ян спадабаецца: калі чытаць павольна, смакуючы кожны вобраз і адзначаючы чарговую адсылку да гісторыі і побыту горада, можна атрымаць вялікае задавальненне. Можна не згаджацца з аўтарам, ставіць пад сумненне мастацкія прыёмы, але нельга не заўважыць і каштоўнасці твора, дзе гаварліваю котку клічуць Вольная Яўропа, пах булак упывае на жыццё грамадзян... «Бэзавы бамжак» — цікавы прыклад беларускага постмадэрнісцкага тэксту.

Валерыя ДЗЯТКОВА

«За чыстай радасці глыток...»

Напрыканцы 2017 года пабачыў свет калектыўны паэтычны зборнік аўтараў газеты «Вместе» пад назвай «РЫФ-МЫ». Згаданае выданне — адзінае ў Беларусі, якое піша пра людзей з абмежаванымі магчымасцямі.

Многія вершы, змешчаныя ў альманаху, ужо друкаваліся на старонках газеты пад рубрыкай «Паэтычны куфэрак». Творы вельмі розныя, як і іх аўтары, сярод якіх ёсць і сябры творчых саюзаў, і дыпламанты літаратурных конкурсаў і фестываляў, і тыя, што маюць выдадзеныя паэтычныя зборнікі. А таксама і творцы, чый талент толькі пачаў намацаваць уласную сцежку.

Як піша ў прадмове ўкладальнік зборніка Ніна Казленя, «рэдакцыя не ставіла жорсткіх умоў для аўтараў, не патрабавала ад іх безумоўнай дасканаласці. Галоўнае і амаль адзінае патрабаванне — шчырасць душы і шчырасць вершаў». Творы, куды аўтары ўклалі ўсю сваю душу, дапамогуць чытачам паглядзець на свет крыху пад іншым вуглом, забыць пра ўласныя праблемы, задумацца пра тое, што не ўсім аднолькава камфортна ў гэтым жыцці.

«Почему же мне закрыт так здешний мир?» — паэтычным радком пытаецца Андрэй Вадзецкі. Яго натхніла на творчасць гісторыя японскага паэта Масаока Сікі, які з-за цяжкай хваробы быў прыкуты да ложка, але зарабляў на жыццё супрацоўніцтвам з газетай.

Чытаючы вершы, пераконваешся: навуку, якую некаторыя спасцігаюць цягам многіх гадоў, аўтары альманаха засвоілі з маленства. У прадмове да вершаў Ганны Клімовіч, аднаго з самых маладых аўтараў зборніка (ёй 25 гадоў), пазначана: «Маё стаўленне да жыцця можна выказаць у некалькіх словах: трэба імкнуцца

толькі наперад і не рабіць ні кроку назад. Калі чалавек абмежаваны ў чымсьці адным, то Бог абавязкова ўзнагароджвае яго чымсьці іншым».

*Надежда, вера, счастье и любовь
И тихий, добрый свет твоей души...* — так Ганна ўяўляе ідэальную карціну свайго жыцця. Ці шмат знойдзецца людзей з іншым уяўленнем шчасця?..

«Паэзія для мяне — гэта не проста магчымасць самавыяўлення, для мяне тварыць — значыць жыць», — сцвярджае Галіна Кананчук, аўтар верша «Насуперак лёсу», у радках якога выразна акрэслена характэрнае светабачанне і светаўспрыманне:

*Любой наш час наперекор,
Наперекор судьбе.
А если выиграешь тот спор,
Честь и хвала тебе!*

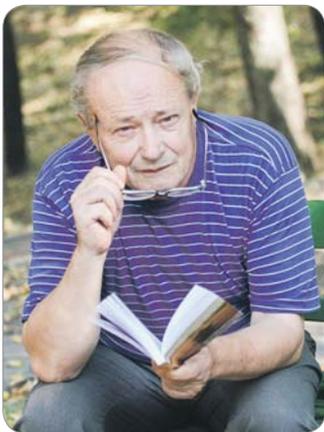
Што ўражвае, гэта адсутнасць упаднічкіх і самаразбуральных матываў у творах альманаху. Яго аўтары, пераадолюючы ўласны боль, здольныя падтрымаць іншага. Наталля Краўцова ў вершы «Па-жаданне» раіць усім чытачам:

*Успрымаць, як чуд, жыццё
І дзякаваць бясконца
За чыстай радасці ельток,
За кветкі і за сонца.
Чуць музыку дажджу,
Лістоты ціхі шэпест...*

Многія аўтары пішуць пра любоў да радзімы, да бацькоў, роднага дома, каханне; ёсць у зборніку і філасофская лірыка, у шматлікіх вершах прысутнічаюць хрысціянскія матывы. І хоць паэты альманаха «РЫФ-МЫ» — людзі з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі, яны найперш творцы з неабмежаванымі здольнасцямі і талентамі.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Віктар ГАРДЗЕЙ

«Я ЗВЫЧАЙНАГА ШЧАСЦЯ ХАЧУ...»

На шчадрэц

На шчадрэц варажба і гаданні —
На шаніунак і шчасце ў каханні.
Даўні час, даўні побыт, абрады.
Шум і зрух у дзявочым акне.
Знаю: шэльму не вельмі тут рады —
Пры гаданні забудуць мяне.
На вясну хоць не хутка наверне,
Зоркі ў небе — пасеяна зерне.

Можа, ранні авёс, а то й жыта,
Тайна лёсу ў замужжы раскрыта —
То бурлеск, вадэвіль альбо драма.
У акно заглядзеўся, дзівак:
Мо лютэрка твайго амальгама
Тут засведчыць мой воблік няўзнак?
Кавалеры, адліттыя ў воску,
Спаланілі да раніцы вёску.

Дружнай хеўраю — спераду, збоку,
І ні рыту, ні скрыпу ў іх кроку,
Разыходзяцца ў розных напрамках
Паўз сялібу тваю і — далей.
Чуеи, бразнула клямаю брамка:
Не гусаф, але ўсё-ткі старлей.
Месіць снег вунь малойца пануры,
У руках ёмкі дрын — то для фурый.

Не бяды — гэта здані і цені,
Іх прытулак — веранда ці сені.
Разыграна, бадай, пантаміма
Плаўным рухам, без шэпту і слоў.
Не аскет, абцяжараны схімай,
Перад грацыяй — шапку далоў!
Багародзіца Дзева Марыя,
Мы калісьці былі не старыя.

Зіма

У выніку глабальнага пацяплення
ў Антарктыдзе ад мацерыковага лёду адкалолася
глыба, па велічыні большая за Францыю
(з газет).

Дакладна па календары,
Як век таму, і без каварства,
Даўно паўночныя вятры
Зіму не ставілі на царства.

Вакол не белы — шэры фон,
Аблог зацягнуты ў плюхоту,
І апусцелы царскі трон,
Як ёсць пасля перавароту.

І мокры снег, і дождж пры тым,
Якія тут канькі і лыжы?
Бяда, што пацяплеў Гальфстрым,
Адна і ў Мінску, і ў Парыжы.

За пояс Францыю заткне
Абломак грозны Антарктыды,
А ў мастакоў на палатне
Ляжаць пад снегам краявіды.

Прыйдзі, зіма, бо на дварэ
Няўтульна без тваёй кароны,
Жазло, бач, Зюзя не бярэ,
Ды на мароз крычаць вароны.

Да Рыма

Гэты шлях, безумоўна, да Рыма,
Ці зімавай, ці летняй парой.
Бор стары, і — хатуль пілігрыма,
Але з кожнай сасной, як з сястрой,
Размінуцца ў бары немагчыма.

Рым стаіць, і нязбытныя мары,
Ды навошта сівому сычу
Загаворныя зёлкі і чары?
Я звычайнага шчасця хачу,
А прыходзяць начныя кашмары.

Мільгана паміж дрэў нечакана
І легенд, і паданняў гурма,
Як паноў і княгінь з шарабана,
Пра якога і чуткі няма,
Толькі рэха заве несічхана.

З хатулём, гэткай смешной паклажай,
Пакланюся зялёнай сястры,
Хоць нічога яна не раскажа.
І дасюль не замоўк на бары
Стук заблуднага тут экіпажа.

Вёска

О, вёска на сямі пагорках
І на вятрах, бадай, сямі!
Каму як не прыйшлося б горка,
Сустрэнь усіх і пакармі.

І будуць зранку скрыгаць жорны,
На шыбах водбліск ад зямлі.
За вёскай свет не ілюзорны,
Яны ідуць, яны прыйшлі.

Лаві за кудлы завіруху
Між недагледжаных двароў.
На сем пагоркаў трошкі б руху,
І смутку менш на сем вятроў.

Суседкі Юля, Гэля, Шура —
Лютэрки нашай даўніны,
Ды не глядзі ўслед ім панура:
Яны ішлі — пайшлі яны.

Які пагорак? Пэўна, сёмы,
Завая, лепш сказаць: буран.
Ты вёсцы гэтай незнаёмы,
Ты сам ёй — зрокавы падман.

Валадар

На крылах магутных вышынь валадар,
Дый там драбязы, на здзіўленне.
Далёка, унізе, адсочыць ахвяр
І схопіць у тое ж імгненне.
Узлёты да сонца — хапае згрызоты.
Часцей не даюць пакружыцца ля хмар
Зусім не дажджы, не грымоты.

І зрок паслабелы, і гук да вушэй
Праб'еца суцэльным хаосам.
Ароп мой ужо не лятае вышэй,
Чым гэта патрэбна нябёсам.
Прысеў у лаўжах, ды сярдзіты
надзвычай:

Не царская справа — жыць
лоўляй мышэй
І іншай падобнай здабычай.

Пасля шлюбу

Была гэта ночка бяссоннай
І зараз яшчэ на плыву,
Ды, як пры хваробе кесоннай,
Няпроста падняць галаву.

Пачуццяў накояцца хвалі,
І ты іхні шал ацані:
Хапалі, у прорву кідалі
І ўсцешвалі на глыбіні.

Зусім не для рыб і амфібіяў
Крыніца пульсую — не брод,
І ты, як Іскандар, не схібі —
Удоставь глытай кісларод.

Каханню патрапіць святанне,
А фрэйліны, мабыць, не спяць:
Прышлі б, пакланіліся панне,
Каб косы яе расчасаць.

Нам вочы не засціў бы сорам,
Бо дом, як і я ў ім, заціх.
Цяпер ты ні грозьбай, ні зморам
Не выпраш з пакояў тваіх.

Раман АБРАМЧУК

Псалом 49

Нашто Мне вашы паклоны,
нашто Мне вашы малітвы —
ці можаце дыхаць Маім рытмам?
ці можаце танчыць Маім рэйвам?
І колькі ў вас Майго драйву?
І не кажыце Мне: мы — Твае фаны
Замест набажэнстваў сваіх —

перавзайце раны
Замест камланьяў сваіх —
спыніце падманы
Ці не ўсе Мае — гармоніі ды сінкопы?
А вы несяце сваю лухту Мне
над выглядам хітоў Ігі Попа
Прыйду ў ваш чарцяцнік пабожны
Расстаўлю па месцах тугавухіх,

заможных
Спраўджу вашыя рэйтынгі,
хіт-парады верыфікую
Ці знойду соль у героях, што
ў мэйнстрыме пануюць?
Ці нота — была ад жывота,
ці слова — было з вантробаў?
Я маўчаў і вы думалі: Я — такі ж,
можна падмазаць, з тону
Той, хто памятае Мяне —
хай слявае далей сваю фугу
Хто фільтруе базар — таго назаву
Сваім другам

Запяля дуда

Запяля дуда
і паплылі густыя гукі над зеўрай
шматпавярховікаў
запяля дуда
і завяў на ўвесь дом шчанюк
ірландскага сэтэра дзесь на 12-м
— ці-то трапіла ў тон,
ці-то ўз'юрчалася кроў продкаў
запяля дуда
і сняжынкі зарухаліся хутчэй
запяля дуда
і падлетак вылез з Ук:

Мікола САЛАЎЦОЎ

Я прытчу чытаў...

Я Прытчу ў Свяшчэнным Пісанні чытаў,
Аўрам мне аб Лазары бедным паведаў,
Які над дзвярмі ў Багача паміраў,
Ад голаду курчыўся — бо не абедаяў...

І тут жа Аўрам папракнуў Багача:
— Не крыўдзі ніколі галодных і босых,
Вялікія грошы — нібыта свяча,
За імі — чакае пустэча ў нябёсах...

Развешышы сумныя думкі мае,
Аўрам выдаў тэзіс затруннай маралі:
— Багатым са смерцю Бог Пекла дае,
Таму, што ў Раю на Зямлі красавалі...

Адказ з нябёсаў

Між смецця людскога —
без важнасці спраў,
Для новага верша знайшоў сабе тэму,

ма, а чэ, у нашых соседей волынка?
запяля дуда
і пяць дудароў увайшлі
ў 2-мільённы мегаполіс
праз праёмы, што пад калыцавой

стаў граць першы —
і на ратушы прабіла трынаццаць
надзьмуў мехі другі —
і разладзіліся планы інвестараў
на забудову цэнтра

задударыў трэці —
і хланчук з Ук пацягнуўся
за томікам Коласа

расхадзіўся чацвёрты —
нарадзіўся паэт
зайграў пяты —
і айцішнік-дзяцюк з дудой замест цацкі,
набытай на рыцарскім фэсце,
каб выбрыквацца перад дзяўчатамі,
штосьці ўцяміў пра гук,
тэмбр і інтанацыю
і ўжо болей ніколі ў размовах
з замежнымі партнёрамі
на пытанне «where are you from?»
не адказаў
няўцямяна

Імунаглабуліны

Імунаглабуліны — гэта такія
дэльфіны добрыя
туляцца да дна твайго цёплымі мордамі
Глыбей і глыбей

Імунаглабуліны — гэта такія
птушкі светлыя
разразаючы крыламі чумное наветра
Імчаць да цябе

Імунаглабуліны — такія
субмарыны надзейныя
гойсаюць тракатамі рэкамі венамі
Б'юць цец у акіяна

Імунаглабуліны — гэта такія
апельсіны жоўтыя
набытыя на рагу Харужай і Мордара
Я прынёс іх табе

Імунаглабуліны — гэта такія
мандарыны мяккія
растаюць у роце і смешина яўкаюць
Прам як у мульце

Імунаглабуліны — ламаюць хрыбты
ішкарлятынам ды вірусам
каб ты і я не заставаліся ў мінусе
Не трэба ім лайк

Імунаю найглыбіннаю
накрываю цябе мая мілая
На добры сон

Хай сніцца сом.

І тут жа свой імпульс іконе паслаў,
Каб з ямбама пывучым рашыла праблему...

Пісаць новы верш мне якою рукой,
З сумотай пякучай,
з настроем вясёлым?..
Пісаць аб каханні зімой ці вясной,
Жаночаю рыфмай ці — моцнага полу?..

Не доўга чакаў я з нябёсаў адказ,
Прышоў ён звычайны,
без кроплі падвоху:
— Калі падарыў Бог Іскрынку для вас,
Дык будзьце ў паэзіі вартымі Богу!..

Гартаючы гісторыю назад

Гляджу я ў неба, як кідаюць Богі
То ў рай, то ў пекла зоркі нада мной...
Між іх шукаю лёс сваёй дарогі
І лёс маёй Краіны дарагой...

У кожнай зорцы, як у лустры чыстым, —
Людскія душы мёртвых і жывых:
Вядомых дзелячоў і дзекабрыстаў,
І сённяшніх набожнікаў святых.

І тых усіх, хто лье святло «свабоды»
Праз прызму броду на сучасны лад...
Не хочу я, каб плакалі народы,
Гартаючы гісторыю назад...

Растаўце зоркі-кропкі над цунамі,
Бо шмат дзе пахне порахам — вайной,
Вярніце ўсё нажытае гадамі,
Вярніце людзям радасць і спакой!

Тацяна БУДОВІЧ-
БАРАДУЛЯ

РУЖЫ ДЛЯ ЯНКІ

Апавяданне

Аперацыю прызначылі на заўтра. Мне было амаль усё адно, чым яна скончыцца. Баяўся толькі (бо існавала верагоднасць, хаця й невялікая) застацца на усё жыццё прыкаваным да ложка, абрыдлым сабе і іншым.

Ды, зрэшты, і баяцца надакучыла. Калі дыягназ пацвердзіўся, панічны страх спярша, здавалася, раздзьмуўся, запоўніўшы мяне даастанутку. Бясконцыя пытанні, маўляў, за што, Госпадзі, я ні ў чым не вінаваты, саступілі месца новай рэальнасці, дзе не было ўжо месца бессэнсоўным і бескарысным развагам. На тое, каб проста думаць і хоць як працаваць, сыходзілі апошнія сілы. Нават заснуць мог толькі пасля падвойнай дозы снатворнага. Але — дзіва! — дасягнуўшы апагею, страх раптоўна перастаў быць для мяне значным. Мы сталі існаваць паралельна: ён усю і цяляпаўся недзе ўнутры мяне, а я па інерцыі працягваў жыць, нешта рабіў, прымаў нейкія рашэнні, усведамляючы, што там, на самым дне, ледзь варушыцца абясціленая пачварына.

І вось — заўтра ўсё вырашыцца. Будзе, як будзе. Мая воля нічога тут не можа — хай вырашае воля Божая.

Суседзі па палаце спалі, мне ж не ўдавалася звесці вачэй. Палоска святла пад дзвярыма раптоўна варухнулася, і ў проеме, як прывід, з'явілася цёмная постаць. Секунду пастаяўшы, бязгучна прасунулася далей. Дзяжурная медсястра. Якое ліха яе прынесла? Я прыкінуўся сонным, хоць і заўважыў, што яна падышла да мяне і схілілася. Хай думае, што я сплю, ды пакіне ў спакоі. Няўжо незразумела, што не варта назаліць чалавеку ў такі момант? Нібы прачытаўшы мае думкі, яна трохі пастаяла і сапраўды знікла.

Кагосьці ж яна мне нагадала... Яе рухі, няспешная гаворка, крыху глухаваты голас... Толькі ніяк не мог згадаць дакладна... Зрэшты, не надта і імкнуўся. Ці мала з кім сутыкаўся па працы, усіх не запомніш.

Крыху пакруціўшыся, я дакладна зразумеў, што ўжо не засну. Намацаў у цемры абутак і, асцярожна апрануўшыся, падышоў да дзвярэй. Як бы гэта выслізнуць, каб дзяжурная не заўважыла? Інакш расквохчацца, як курыца, давядзецца нешта выдумляць на хаду. Добра, калі яна прыснула за сваім працоўным сталом, паклаўшы галаву на складзеныя рукі.

Як толькі мог, марудна прыадчыніў дзверы. У калідоры панавала поўная цішыня, на пасту было пуста. Я выйшаў і скіраваўся ў бок лесвіцы. Пастаяўшы між паверхамі, бязмэтна рушыў уверх. Павольна пераадольваў прыступку за прыступкай. Вось жыццё: да чагосьці імкнешся, з дня ў дзень нешта робіш, вакол віруючы людзі, падзеі, штодзённыя клопаты... І раптам спыняешся, а навокал — бязмоўная пустэча. Толькі секундная стрэлка на вялізным насценным гадзінніку сутаргава рухаецца, раўнадушна адрываючы ад жыцця імгненні... Колькі іх яшчэ засталася... Усё, апошні паверх. Але прыступкі ўздымаюцца вышэй... На пляцоўцы, збоку ад выхода на гарышча, стаяла старэнькая крэсла, быццам запрашаа адпачыць. Асцярожна, каб яно не рыпнула, апусціўся

на яго, адкінуўся на спінку. Сутаргавыя рыўкі секунднай стрэлкі на вялізным цыферблате змяніліся іншымі: сэрца літаральна барабаніла недзе ў горле.

Аддыхаўся, вяртаючыся да нармальнага стану, — сэрца суцішылася, тахікардыя прайшла. Міжволі пачаў аглядаць прастору. Тыповае напалегалнае месца для палення: на падлозе — непрыбраныя недакуркі, абгорткі ад нечага, нават пустая пляшка з-пад піва. Бляклыя сцены «ўпрыгожвалі» рознакаляровыя графіці, а дзверы на гарышча не замкнёныя, толькі прычыненыя.

намаганнем волі незнаёмцы ўдалося яго спыніць, і загучаў цвёрды, упэўнены голас:

— Ойча мой нябесны... выратуй, ацалі раба Твайго Віктара... Хай яму будзе добра... Госпадзі, Ты літасцівы і для Цябе няма нічога немагчымага... Бог мой, хай ён паправіцца... Укладзі Сваю сілу, Божа, у рукі яго хірурга... Заўтра... Хай, Божа, ён застаецца жыць... Хай ён будзе дзе заўгодна, нават і не са мной, толькі хай ён жыве, Госпадзі...

Іраптам мяне аж скаланула ад раптоўнай згадкі... Янка ж вучылася разам са мною ў адной групе. Маўклівая, заўжды адасобленая ад усіх, як не ад гэтага свету. Калі я заговорваў з ёю ці спрабаваў жартаваць, яна глядзела на мяне засяроджанымі вачыма і моўчкі лыпала доўгімі, як у цяляці, веямі... Сябрук мой аднойчы зарагатаў з яе: што ты, маўляў, слова сказаць не можаш, закахалася ў нашага Віцка? Янка залілася чырванню і адышла...

Выпадак той адкрыў мне вочы на яе. Янка, худая і нязграбная, як падлетак, была вельмі мілая з твару: вочы быццам свяціліся нейкай унутранай падсветкай... Аднойчы пасля нейкага святкавання мы засталіся з ёй сам-насам у пакоі... Куды падзелася яе сарамлівасць? Доўгімі тонкімі пальцамі яна няўмела расшпіліла маю кашулю... Пяшчотна праводзячы імі па маіх грудзях, яна ўрэшце ўзняла на вочы... Яны былі не шэрыя, як звычайна, а амаль чорныя, вялізныя, нейкія вар'яцкія... Я быў у яе першы.

Потым мы так ні разу й не загаварылі: я адчуваў няёмкасць, калі мы выпадкова сустракаліся з ёю ў аўдыторыях. Але хутка ўсе раз'ехаліся на канікулы. Гэта было дваццаць гадоў таму, мы скончылі другі курс медінстытута. На трэці курс яна не вярнулася. Сябрук паведаміў мне, што бачыў Янку ў кампаніі нейкага зухаватага тыпа з доўгімі патламі і гітарай. Я чамусьці паверыў плёткам, абурывўся. Не стаў яе шукаць...

І вось яна — тут, робіць медсястрой у гэтай лякарні... Аж горача стала... Трохі распаўнелая, перафарбавалася ў шатэнку, акулеры ўздзела... Няўжо яшчэ кахае мяне? Я, узрушаны, нячутна вярнуўся ў сваю палату.

Усё сапраўды прайшло добра, завяршаўся курс хіміятэрапіі. Я планаваў у хуткім часе вярнуцца ў сваю паліклініку, прыступіць да працоўных абавязкаў галоўнага ўрача. Думкі пра Яну не пакідалі мяне. Рэч не ў каханні. Незразумела пакуль пяшчота да яе грэла знутры. Нават калі я думаў пра штосьці іншае. Такого ў мяне яшчэ не было, хоць жанчын хапала... Што ж, ачуняю канчаткова — адразу наведаю яе з ахапкам ружаў і шампанскім...

Калі ж зрабіў, што збіраўся, я калегі паведамілі: тыдзень таму яна памерла. Даўно змагалася з анкалагічным захворваннем, адышла неяк спакойна, амаль з усмешкай на твары. Абураліся: зусім нядаўна выдала замуж дачку, магла б яшчэ жыць ды жыць...

КНІЖНІЦА Ў ГОРАДЗЕ, ГОРАД — У КНІЖНІЦЫ

Здавалася б, у сувязі з тым, што імкліва расце колькасць тых, хто чытае электронныя кнігі, бібліятэкі з іх папулярнасцю выданнямі павінны адчуваць сур'езны крызіс. У Жодзіне ўпэўнены: гэта не так, і бібліятэка зноў становіцца цэнтрам сацыяльнага жыцця. Так, змяніўся фармат, сховішы кнігі з ціхіх месцаў ператварыліся ў шматфункцыянальныя цэнтры, дзе на месца картатэк і фармуляраў, якія раней запаўняліся ўручную, прыйшлі аўтаматызаваныя сістэмы. Але кніга па-ранейшаму застаецца адным з галоўных элементаў бібліятэкі. Кніга і чытач, вядома.

Сёлета Жодзінская цэнтральная гарадская бібліятэка адзначае 50-гадовы юбілей. Чым жыве бібліятэка і якія функцыі выконвае ў сучасным грамадстве, распавядае дырэктар Цэнтральнай гарадской бібліятэкі г. Жодзіна Інаса Дзясятава:

— Бібліятэка сёння — гэта ў першую чаргу інфармацыйны цэнтр. Мы прапануем доступ да інфармацыйных рэсурсаў, прадстаўленых у сетцы інтэрнэт і разам з тым ствараем уласныя, даступныя за яе фізічнымі сценамі: розныя базы даных, калекцыі алічбаваных дакументаў, вэб-сайты. Больш за тое, сучасная бібліятэка — гэта цэнтр грамадскага жыцця, дзе можна не толькі атрымаць інфармацыю, але і камфортна пагутарыць з іншымі.

Сёння наша ўстанова ўключае самую цэнтральную бібліятэку і бібліятэку сямейнага чытання. У рамках аптымізацыі за апошнія два гады перажылі пераезды, рамонт, мадэрнізацыю, аптымізацыю. Бачым і адчуваем падтрымку гарадскіх

Кніжнае падарожжа для дзяцей.

улад. Напрыклад, ідзе своечасовае фінансаванне. Як вынік — маем добры бібліятэчны фонд.

— Інаса Александрэўна, ва ўмовах зніжэння цікавасці да чытання кнігі і актыўнага выкарыстання інтэрнэт-рэсурсаў якім чынам прыцягваеце чытачоў? І хто яны сёння?

— Сярод нашых наведвальнікаў значная доля школьнікаў і студэнтаў, далей ідзе старэйшае пакаленне. Назіраецца тэндэнцыя вяртання ў бібліятэку людзей сярэдняга ўзросту, якія прыходзяць да нас па інтэлектуальную літаратуру, папулярныя навінкі. Людзі пачалі перачытваць тое, што чыталі раней. Часта да юбілею таго ці іншага аўтара працянаецца цікавасць да яго твораў. Уплыў аказвае і экранізацыя класікі: усе хочучы перачытаць тое, што бачылі на экраны.

А для прыцягнення чытачоў імкнёмся аператыўна набываць новыя кнігі, пашыраем спіс перыядычных выданняў, папаўняем фонд мультымедычных

і электронных рэсурсаў. Не менш важная для нашых чытачоў і сацыяльная падтрымка, якую прадстаўляем: гэта прававая інфармацыя, абслугоўванне дома.

— Якім павінен быць сучасны бібліятэкар?

— Сёння час ставіць зусім новыя задачы перад бібліятэкай. Змяняюцца і патрабаванні да нашай прафесіі. Бібліятэкар сёння — гэта адукаваны, эрудыраваны, крэатыўны спецыяліст высокага класа, які здольны працаваць у камандзе. Да таго ж ён павінен быць вельмі камунікатыўны.

— Гарадская бібліятэка праводзіць шмат розных мерапрыемстваў, раскажыце пра іх падрабязней.

— Залог любога поспеху — гэта новыя праекты. Такім стаў кіраўніцтва кірунак у рабоце бібліятэкі, які і далей будзем развіваць. Сёння ў распрацоўцы — дзясяткі праектаў: гэта «Віртуальны тур па бібліятэцы сямейнага чытання (3D-панарама)», «Бібліятэка ў стылі АРТ», клуб для пажылых людзей «Любоў да жыцця», клуб зносін «Вясёлка» (для маладых інвалідаў), «Расцём разам з кнігай» (ад года да 3 гадоў), моладзевы клуб «Лабірынт» і многія іншыя. Важнае месца ў рабоце — адраджэнне і папулярнызацыя сямейнага чытання.

— Інаса Александрэўна, што, на ваш погляд, з'яўляецца залогам паспяховых пераўтварэнняў у бібліятэчнай справе?

— Безумоўна, бібліятэка павінна адказваць запытам часу. Натуральна, працягнецца далейшая інфарматызацыя галіны, мы будзем прадстаўляць насельніцтву доступ да электроннага каталога і

алічбаваных выданняў. Калі казаць пра мэты на доўгатэрміновую перспектыву, то гэта бесперапыннае паліпашэнне якасці інфармацыйна-бібліятэчных паслуг, навучанне насельніцтва інфармацыйнай культуры.

— Можаце прывесці прыклад нестандартнага падыходу да справы? Каб было і цікава, і пазнавальна?

— Напярэдні Новага года цэнтральная гарадская бібліятэка сумесна з сямейнай студыяй «Яблык» зладзіла свята «У гасцях у Снягуркі» для будучых чытачоў — дзяцей ад года да трох, а самай малечы было нават 10—11 месяцаў.

Часта самыя маленькія ўдзельнікі включаюцца з навагодняй феерыі, бо лічыцца, што яны ўсё роўна нічога не зразумеюць. І гэта памылка! Што і даказалі мае супрацоўнікі, падышоўшы да мерапрыемства з фантазіяй, улічваючы ўзроставыя асаблівасці ўдзельнікаў. А чаму «У гасцях у Снягуркі»? Бо для зусім маленькіх Дзед Мароз можа стацца крыху пужлівым. А Снягурка — як мама: добрая і пяшчотная.

Бацькі з дзецьмі не вадзілі карагоды, як гэта звычайна на навагодніх дзівячых святах, затое ўсе разам зладзілі спраўдзенае завярху з серабрыстых сняжынак, расчысцілі дарогу ад снегу, пакармілі Снегавіка і змайстравалі прыгажуні ялінкі.

Імпрэза атрымалася настолькі цікавай і займальнай, а для дзетак — дамашняй і ўтульнай, што нават не хацелася разыходзіцца. А для бацькоў было дзіўна, што бібліятэка мае магчымасць зацікавіць людзей любога ўзросту. З пяцідзесяці ўдзельнікаў мерапрыемства большая частка запісалася ў бібліятэку. Як дарослыя, так і дзеці. І гэта цудоўны паказчык!

Віталь ЖУРАЎСКИ

ДАРОГАМІ РОДНАЙ ЗЯМЛІ...

Да 100-годдзя з дня нараджэння паэта Уладзіміра Рагуцкага была прымеркаваная літаратурная вечарына ў Брылёўскай сельскай бібліятэцы Магілёўскага раёна.

Пра жыццёвы шлях паэта распавёў пісьменнік Мікалай Яцкоў. Вёска Цёплае Чавускага раёна, дзе 9 снежня 1917 года нарадзіўся У. Рагуцкі, знаходзіцца зусім недалёка ад вёскі Брылі, а гэта значыць, што мы можам лічыць паэта нашым земляком. Тым больш што і далей шляхі Уладзіміра Лаўрэнавіча былі шчыльна ўплецены ў гісторыю Магілёўскага раёна, бо вучыўся будучы паэт у вёсцы Старое Пашкава, пісаў там свае першыя вершы, а пасля заканчэння Мінскага педагагічнага інстытута ў 1939 годзе пачаў свой працоўны шлях у рэдакцыі магілёўскай раённай газеты «Камунар Магілёўшчыны» (сённяшняя «Прыдняпроўская ніва»). Адсюль у 1941 годзе Уладзімір Рагуцкі быў прызваны ў Чырвоную Армію, трапіў на фронт і загінуў.

Паэт пакінуў пасля сябе не вельмі вялікую паэтычную спадчыну, але ягоныя вершы вызначаюцца глыбокай лірычнасцю і яскравай дасканаласцю вобразаў і пачуццяў. У гэтым удзельнікі вечарыны змаглі пераканацца, калі пачулі творы юбіляра ў выкананні аргыстаў мастацкай самадзейнасці Брылёўскага СДК Аляксандры Івановай, Варвары Какоўкі, Паўла Дайнекі і Яўгенія Вірукова. Бібліятэкары Брылёўскай сельскай бібліятэкі падрыхтавалі відэапрэзентацыю і кніжную выстаўку пра жыццё і творчасць Уладзіміра Рагуцкага «Дарогамі роднай зямлі...».

Юлія ЯЦКОВА

Якасці прафесіяналаў

«Бібліятэкар, каб справіцца са сваёй працай, павінен валодаць эрудыцыяй Аспазіі, прыгажосцю Афродыты, вынослівасцю Геракла, бескарыслівацю святой Клары і фінансавым геніем Генры Форда», — пісаў адзін з польскіх часопісаў. Ці дастаткова гэтага ў час інавацый, імклівага развіцця?

У Светлагорскай бібліятэцы рухавіком лічаць кампетэнтнага і мабільнага спецыяліста, здольнага знайсці прафесійную нішу ў хутка зменлівых грамадскіх, інфармацыйных, тэхналагічных умовах. Светлагорская раённая сетка аб'ядноўвае 26 бібліятэк (7 гарадскіх (з іх 3 дзіцячыя), 2 гарпасялковыя, 17 сельскіх), усяго працуе 71 бібліятэкар (20 спецыялістаў ва ўзросце да 35 гадоў). Тут арганізавана навучанне па спецыяльнай праграме з 4 ступенямі павышэння кваліфікацыі. Для тых, хто не мае прафесійнай адукацыі, праводзяць практыку ў рамках бібліятэчнага ліцэя па схеме: практыкум + кансультацыя + наведванне мерапрыемстваў у гарадскіх бібліятэках.

Актыўная форма прафесійнага развіцця работнікаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй — практыкаарыентаваныя семінары. Выступаюць прадстаўнікі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (дацэнт У. А. Акуліч), інфармацыйнага цэнтра Пасольства США ў Беларусі (у прыватнасці загадчык М. В. Шубіна), выдавецтва «МЕТ» (камерцыйны дырэктар А. Г. Корбут). Семінары спалучаюць трэнінгі, рэкамендацыі па выкарыстанні інфармацыйных практыкумаў. Авалоданню новымі тэхналогіямі садзейнічаюць трэнінг «Буктэрэйлер: прасоўванне кнігі і чытання», павышэнню прафесійных кампетэнцый — майстар-клас «Інтэлектуальныя рэсурсы і сучасны падыход да даведачна-бібліяграфічнага абслугоўвання карыстальніка».

На базе лепшых бібліятэк (пераможцаў рэспубліканскіх і абласных конкурсаў) арганізуюцца дні творчай ініцыятывы «Я прапаноўваю свой вопыт». Ладзяцца і дні прафесійных ведаў, у праграме якіх — майстар-класы і кансультацыі па новых формах работы. Дзень прафесійных ведаў «Стратэгія новых магчымасцяў» завяршыўся выязнымі майстар-класамі на базе сельскіх бібліятэк.

Маладыя бібліятэкары навучаюцца ў школе прафесійнага росту «Перспектыва»: так выхоўваюць спецыялістаў-лідараў.

«Прафесійныя якасці будучых кіраўнікоў дэманструюць дні дублёраў. Маладыя спецыялісты на адзін дзень замяняюць дырэктара, замдырэктара, загадчыкаў бібліятэк і аддзелаў, што раскрывае іх патэнцыял. Так, бібліяграф Цэнтральнай бібліятэкі

У школе прафесійнага росту «Перспектыва».

Вікторыя Буцер хутка была прызначана намеснікам дырэктара бібліятэчнай сеткі», — сказала Валянціна Расашэнка, загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Светлагорскай раённай сеткі бібліятэк.

На прафесійнае развіццё кіраўніка сярэдняга звяна скіраваны факультатывы кампетэнтнага кіраўніка, дзе абмяркоўваюцца такія тэмы, як геакультурны брэндінг, новыя напрамкі крэатыўнай дзейнасці бібліятэк, выхаванне прафесіяналаў у калектыве.

Актыўна тут выкарыстоўваюцца інтэрактыўныя формы навучання. Сумесна з Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкай зладзілі вэбінары «Бібліятэчны блог як новая мадэль узаемаадносін з карыстальнікамі» і анлайн-дыялог «Бібліятэчны блог: адказы на пытанні». Дарэчы, інтэрнэт-дзёнікі маюць 7 сельскіх бібліятэк Светлагорскай сеткі.

Пры падтрымцы РНТБ арганізаваны і мост «Сэрвісы вэб 2.0. Воблачныя тэхналогіі». Загадчыкі гарадскіх бібліятэк, спецыялісты раённых былі ўдзельнікамі вэбінара «Рэсурсы адкрытага доступу. Бліскучыя перспектывы і вялікія спакусы», анлайн-трэнінг, арганізатар якіх — Універсітэцкая бібліятэка анлайн Масквы.

Творчаму развіццю бібліятэк, безумоўна, садзейнічаюць конкурсы: падчас падрыхтоўкі — нестандартныя ідэі, новыя практыкі. Сур'езны стымул да творчасці, сродак рэалізацыі патэнцыялу — конкурсы прафесійнага майстэрства. Пераможцаў вызначаюць у выстаўках «Буктэрэйлер — фантазіі на тэму кнігі», электронных прэзентацыях на лепшы прома-ролік, абіраюць лепшы турыстычны маршрут па малой радзіме.

Адна з творчых ідэй увасобілася ў конкурсе «Бібліятэкар чытацкіх сімпатый». Каля 1000 карыстальнікаў Цэнтральнай бібліятэкі Светлагорска сталі ўдзельнікамі галасавання. Бібліятэкары, які атрымаў найбольшую колькасць чытацкіх галасоў, узнагародзілі грашовай прэміяй.

Творчыя актыўнасць стымулююць спаборніцтвы сярод бібліятэк. Па выніках года вызначаюцца пераможцы ў розных намінацыях, якія заахвочваюцца перасональнымі надбаўкамі да акладаў, грашовымі прэміямі і падарункамі. «За апошнія 10 гадоў нашы бібліятэкі 10 разоў станавіліся пераможцамі абласнога конкурсу «Бібліятэка неабходна грамадству» і рэспубліканскага «Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры», — адзначыла Валянціна Расашэнка. — Мы разумеем: каб бібліятэкі былі запатрабаваны, неабходна імкнуцца да інавацыйнага развіцця, мяняць вобраз звычайнай бібліятэкі».

Наталля СВЯТЛОВА

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

КАЛОДЗЕЖ
КАЗАК

Творчасць Георгія Марчука цікавіць многіх беларускіх педагогаў, пра што сведчаць 7 конкурсных работ, дасланых у рэдакцыю. Самай запатрабаванай аказалася казка «Чужое багацце» (5 работ), адна работа распрацавана паводле казкі «Як Агакпа мальву ратавала» (Аксана Мяцельская, настаўніца сярэдняй школы № 2 горада Хойнікі). Прапануем да ўвагі чытачоў лепшую конкурсную работу па творчасці вядомага пісьменніка і драматурга.

Урокі добра

Урок пазакласнага чытання для 5 класа па казцы Георгія Марчука «Адзінокі калодзеж»

Тып урока: аналіз літаратурнага твора.

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы. Курс 5 класа ў сістэме адзінай непарыўнай літаратурнай адукацыі займае асаблівае месца як пераходны ад пачатковага этапу навучання (літаратурнае чытанне) да сярэдняга (літаратурнае навучанне), і падабраць для чытання цікавыя і сучасныя творы — задача складаная.

Казка Георгія Марчука «Адзінокі калодзеж» дае магчымасць рэалізаваць кампетэнтнасны падыход у навучанні і накіроўвае на тое, каб вучні авалодвалі гісторыка- і тэарэтыка-літаратурнымі ведамі; развівалі чытацкую дзейнасць: чытанне мастацкіх твораў, валоданне тэхнікай і культурай чытання, неабходнай для ўспрымання, аналізу і інтэрпрэтацыі мастацкага твора; логіка-паняцінная і ацэначная дзейнасць, накіраваная на індывідуальна-асобнае працытанне і ўспрыманне мастацкага твора.

Фарміраванне маўленчай і камунікатыўнай кампетэнцыі звязана з самавыяўленнем вучняў у розных відах маўленчай практыкі на ўроку (вучні складалі сінквейн, рыхтавалі паведамленне на літаратурную тэму; рабілі характарыстыкі герояў казкі, знаходзілі галоўнае на аснове асаблівых назіранняў, уражанняў, разважанняў).

Арыгінальнасць урока. Правядзенне вызначанага тыпу ўрока для вучняў 5 класа — заада складаная, бо аналіз мастацкага твора можа падацца марудным і нецікавым. Задача настаўніка — «завуляваць» складаныя моманты аналізу ў цікавыя і займальныя заданні-конкурсы для каманд. У форме гульні, а часам і спаборніцтва вучні працавалі з тэкстам, выконваючы розныя віды заданняў.

Актуалізацыя ведаў. На пачатку ўрока прапануецца выстаўка кніг (зборнікі беларускіх народных казак, легенд і паданняў, міфаў і г.д.), і трэба назваць лішнюю кнігу (Г. Марчук «Казкі» — літаратурныя казкі). Растлумачце, чаму лішняя гэтая кніга?

Далей вучні вызначаюць тэму, асноўную думку, асаблівасці кампазіцыі казкі «Адзінокі калодзеж», абмяркоўваюць, у чым зладзённасць твора.

Настаўнік правярае дамашняе заданне (прапануўвалася падрыхтаваць ілюстрацыю да казкі і пракаменціраваць эпізод). Выступаюць 2 — 3 вучні.

Аналіз казкі. Праводзіцца ў форме конкурсу каманд (4 — 5 каманды па 3 — 4 вучні). За кожны правільны адказ каманда зарабляе адзін бал.

1. Краязнаўчы калейдаскоп. Пазнаўце словы па іх лексічных значэннях: «металічная або пластмасавая пасудзіна цыліндрычнай формы з накрыўкай», «склеп з лёдам для захоўвання прадуктаў»; «невялікая шклянная або гліняная пасудзіна»; «непрыемны, агідны пах».

2. Літаратурны дыктант-віктарына «Пазнай героя». Адкажыце, чые гэта словы:

• «Пі маё малачко, каб дабрэйшым быў. Хто маё малако п'е, таго розум не міне».

• «Эх, лепей няхай бы з'елі, чым такая жытка. Сядзець так без патрэбы, марнаваць час, не ведаючы, як уратаваць з цемры і адзіноты сваю сяброўку».

• «Дзіду, давай падымем шчыт і заглянем у калодзеж, давай».

• «Эх, твая праўда. Што чалавек без памяці — доўбень. Няхай яшчэ век пажыве калодзеж» і г. д.

3. Гульня «Хто хутчэй?». Пра каго ці пра што гаворыцца ў казцы?

• «Пранюхаў, падкраўся; пасунуўся, бы паранены звер; як напалоханы кот; і сам не гам, і другому не дам».

• «Лашчыцца, забавуляецца, бы малое дзіця».

• «Цяжкая, хмарная; густая, бы кісель».

• «Дракон шасцігаловы ненажэрны».

4. Крыжаванка. У кожны радок неабходна запісаць галоўную якасць, уласцівую пэўнаму герою. Калі адказы будуць правільныя, то ў вертыкальным выдзеленым слупку атрымаецца прачытаць ключавое слова.

1. Дзед Васільчык. 2. Юрась. 3. Белая Жаба. 4. Настаўнік. 5. Удава Капліха.

Словы для даведка: *гаспадарлівы, (славуця) малочніца, хітры, уважлівы, добрая, разумны, злы.*

Арыентацыйная гутарка.

• Як дапамагло неба хвораму калодзежу?

• Для чаго хацеў Піліп перанесці цудадейнае святло ў свой калодзеж? Знайдзіце і зачытайце цытату.

• Чаму Зялёная Жаба ўзяла ў свае торбачкі вогненны шар?

• Якую выснову зрабіў для сябе калодзеж? Знайдзіце і зачытайце цытату.

• Што такое дабро?

• Якія словы з даведкі да красворда вы не выбралі? Якому герою вы б іх адрасавалі? Чаму?

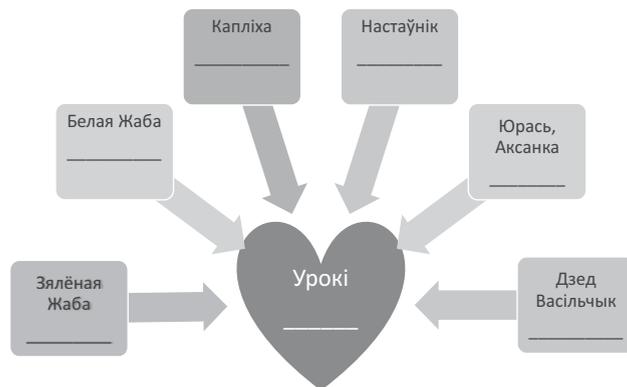
• Прыгадайце прыказкі, сугучныя наступным словам Піліпа Барабанадулі:

«...і зарабляць ад хворых з усяго свету вялікія грошы».

5. Інтэлектуальны марафон. Дапоўніце інтэлект-карту адказамі на пытанні.

• Якія добрыя, на вашу думку, справы і ўчынкi здзяйснялі героі казкі?

• Якую б вы далі назву гэтай інтэлект-карце?

Замцаванне ведаў.

1. Слова настаўніка: «У адной з казак Г. Марчук напісаў: «Не стану хітраваць, ёсць у казцы святая няпраўда, але ёсць і намёк, — добрым малайцам урок, дзяўчатам навучка...» Успомініце, якія ўрокі народнай мудрасці (прыкметы і павер'і) згадваюцца ў казцы «Адзінокі калодзеж» і могуць быць карыснымі сёння?»

2. Гутарка.

• Якім чынам жабы могуць быць жывым барометрам?

• Якую «вахту» несла Зялёная Жаба ў калодзежы?

• Што ведаў Настаўнік, калі капаў калодзеж?

• Пра што сведчыць гняздо бусла на даху хаты?

3. Праверка папераджальнага індывідуальнага дамашняга задання. Некаторым вучням прапануўвалася зрабіць падборку народных прыкмет пра жаб і буслоў, пра выбар месца для калодзежа (выступаюць 2 — 3 вучні з паведамленнямі).

4. Складзіце сінквейн па казцы «Адзінокі калодзеж».

Дамашняе заданне. Падрыхтуйце вуснае выказванне на тэму «Аддаеш іншым добрае, дык з таго і жывы, і вясёлы».

Удзел вучняў у занятках. На ўроку выкарыстоўваліся наступныя віды работ з вучнямі: індывідуальная, парная, групавая, калектыўная. Выкарыстанне тэхналогіі калектыўных спосабаў навучання дае магчымасць уключыць у работу ўсіх вучняў. Работы па тэхналогіі КСН з улікам асаблівасцей узросту школьнікаў актывізуе рост іх пазнавальнай і творчай актыўнасці. Дзеці вучацца з задавальненнем, перажываюць пачуццё радасці і асалоды, маюць магчымасць свабоды выбару і адчуваюць адказнасць. Выкарыстанне калектыўных формаў работы мае значныя рэзервы для пазнавальнай матывацыі, садзейнічае навучанню, самаацэнкі і развіццю асобы дзіцяці.

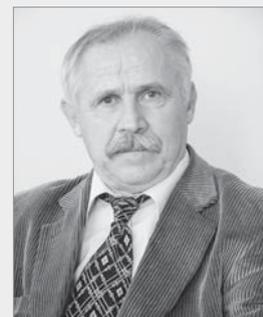
Вынікі. У адпаведнасці з узроставымі і псіхалагічнымі асаблівасцямі пяцікласнікаў, іх жыццёвым і чытацкім вопытам выбрана казка Г. Марчука «Адзінокі калодзеж» — твор з багатым пазнавальным і выхаваўчым патэнцыялам. На праведзеным ўроку вучні выдатна аналізавалі і інтэрпрэтавалі мастацкі тэкст, ацэньвалі ўчынкi герояў, дэманстравалі інтэлектуальныя і творчыя здольнасці.

Ларыса ПАДВОЙСКАЯ,
настаўніца беларускай мовы
і літаратуры гімназіі горада Асіповічы.
Фота аўтара

«Тэст»

на чалавечнасць

Як правіла, размовы з пісьменнікам ладзяцца з нейкай нагоды: ці тое ў яго творчым лёсе, ці тое ў жыцці краіны ўвогуле. За тэмай — абмеркаваннем падзей, прэмій, новых кніг — часта знікае сам пісьменнік, з асаблівым адчуваннем свету, бачаннем канкрэтных літаратурных праблем, жыццёвымі і мастацкімі густамі. Сёння прапануем лаканічную аптымку лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, пісьменніка Георгія Марчука — пра самае галоўнае для самога творцы.

Георгій Марчук.

— **Вы ў літаратуры пяцьдзесят гадоў. Працуеце ў розных жанрах. Георгій Васільевіч, ці верыце дагэтуль, што літаратура дапамагае жыць? Няма расчараваньня?**

— Не. Для кагосьці літаратура — адпачынак, сродак бавіць час. Для цікаўных — гэта сродак спасціжэння чалавека і свету. Для самога пісьменніка — праца, карысная і для яго, і для грамадства.

— **Ці не палюхае татальная страта цікавасці да чытання?**

— Палюхае. Але і з дапамогай іншых метадаў і сродкаў слова пісьменніка даходзіць да чытача. Праз інтэрнэт, тэатр, кіно, радыё.

— **На чытача сёння абрынулася процьма кніг самага рознага кшталту. Як арыентавацца ў гэтым «моры»?**

— Кожны чалавек можа знайсці для сябе тое, што яго цікавіць, але для ўмацавання духоўнасці варта засвоіць і знававыя творы сусветна знакамітых пісьменнікаў, а найперш прадстаўнікоў свайго народа.

— **Ці саступіць папяровая кніга месца кнізе электроннай?**

— З часам — так. Кніг будзе меней, але яны стануць каштоўнымі па змесце і па мастацкіх вартасцях.

— **Чые творы вы перачытваеце?**

— Каб эканоміць час, цяпер перачытваю выбраныя старонкі, пра тое, напрыклад, як пісьменнік абмяляваў першае каханне, восень, зіму, вясну, сыход з дому, вяртанне дамоў, думкі пра Бога, душу.

— **Цяжка працаваць у розных жанрах?**

— Мне — не. Пасля шасцідзесяці нават тэксты для песень пішу.

— **Ці верыце, што беларуская літаратура мае будучыню?**

— Веру, хоць скепсісу сёння багата. Следам за вартным пакаленнем прыйшло наша пакаленне, а за нашым ідзе ўжо пакаленне XXI стагоддзя. Час вызначыць, хто ствараў і стварае класічныя творы. Было б каму чытаць.

— **Што непакоіць вас у сучасным грамадстве?**

— Падзенне вартасці самога жыцця, гэтага боскага цуду. А яшчэ хцівасць, спробы прызвычаіцца да зла.

— **Ведаю, што вы захапляецеся філасофіяй...**

— Так. Сутнасць яе інтарэсаў — чалавек, розум, грамадства, душа. Два асноўныя кірункі. Мастацтва жыць — гэта Эпікур. Мастацтва знаходзіць ісціну — гэта Платон. Ад правільнай палітыкі дзяржавы залежыць «здараўе» радзімы.

— **У чым бачыце выключнае зло?**

— У забойстве ўсяго жывога і апраўданні гэтых забойстваў.

— **А выключнае дабро?**

— Хрыстос адказаў: «Ды любіце адно аднаго».

— **Ці палюхае вас старасць?**

— Чаго ўжо баяцца, калі да першай прыстані прыстаў. Баюся бездапаможнай старасці.

— **Ці можна сказаць, што вашы мары спраўдзіліся?**

— Грэх крыўдаваць на лёс. Не ўсё здолеў зрабіць у кіно, тэатры. Я даўно пераадолеў нядобразычлівасць да сваіх больш паспяховых калег, шчыра радуюся, калі чую пра іх дасягненні і творчыя набыткі, і гэтая радасць умацоўвае дух і самому хочацца быць стваральнікам.

— **Над чым працуеце сёння?**

— Зусім нядаўна народны артыст Беларусі, выдатны кампазітар Эдуард Ханок напісаў песню на мае вершы «Родны кут», і таму ў мяне цудоўны настрой. Праца — гэта таксама шчасце, а не толькі сузіранне свету.

Ірына КАЧАТКОВА

...БЕЗ СКУРЫ

Мастацтва ці трэнд? Выбар Дзмітрыя Аганава

Жыццё чалавека ўяўляе сабой шэраг магчымасцяў. Мы можам не заўважаць, колькі лёс дае нам шанцаў... Скульптурныя кампазіцыі Дзмітрыя Аганава кранаюць і падштурхоўваюць задумацца, як мы жывём і чаго жадаем ад нашага існавання. Пытанні складаныя, таму, калі атрымліваецца знаходзіць адказы, — гэта ў нейкім сэнсе таксама жыццёвыя перамогі.

Дзмітрый Аганаў працуе ў манументальна-дэкаратыўнай і станковай скульптуры, стварае аб'екты з бронзы, каменю, шкла. Апошні праект мастака, які прайшоў у Мінску, называўся «Шлях разважання»: было прадстаўлена 15 скульптурных работ малых формаў, аб'яднаных тэмай развагі над пазачасавымі катэгорыямі. Былі сабраныя пераважна новыя работы, выкананыя за апошнія некалькі гадоў, а таксама творы, якія толькі выйшлі з ліцейнага цэха і майстэрні скульптара. Цэнтральны стрыжань творчасці Дзмітрыя Аганава — роздум над універсальнымі канцэптыямі арганізацыі свету. Ён звяртаецца да глыбокіх тэм: і перапрацоўка Антычнасці, і аналіз хрысціянскай мадэлі жыцця.

— Калі паглядзець на мае творы, то яны розныя па задуме, — дзеліцца Дзмітрый Аганаў. — Але кожная прызначана для развагі гледача. Першапачаткова, ствараючы работу, я разважаю сам з сабой, а потым хочацца, каб водгук знайшоўся ў іншага чалавека. Калі дыялог складваецца, то ў мяне як у аўтара з'яўляецца адчуванне шчасця. Павінна быць рэакцыя. Чым высакароднае мастацтва? На выстаўку ніколі не пойдучы з-за таго, што няма куды падзець свой час, аб'якавыя таксама не пойдучы. Таму ў мяне заўсёды ёсць надзея, што чалавек, які прыйшоў, знойдзе водгук у маёй творчасці.

Творы скульптара цікавыя не толькі сэнсам, але і формай, колерам, нават выбарам матэрыялу: нельга сказаць, што аўтар аддае перавагу бронзе.

— Я не адношуся да мастакоў-перфекцыяністаў. У мяне няма «вычышчаных» твораў, — падкрэслівае скульптар. — Мне больш падабаецца, калі твор захоўвае брутальнасць, крыху грубаваты, з нейкай неахайнасцю. У гэтых рысах — нешта зачаравальнае, нават таямнічае. Я не ставлю задачу канкрэтызаваць дэталі, таму што ў гэтым кантэксце яны ствараюць форму.

Напрыклад, кампазіцыя «Чалавек без скуры» спачатку чапляе толькі знешняй формай. Калі пачынаеш над ёй разважаць, эфект ускладняецца за кошт напластавання думак і эмоцый. Аўтар паказвае, як выглядае пакута, неабароненасць, адчай. У адной руцэ чалавек трымае нажніцы, у другой — скуру. Ён цалкам аголены перад светам, цалкам адкрыты,

суіснаванне чалавека і болю, сувязь паміж пакаленнямі і светам, у якім яны існуюць. Гэта хутчэй матыў гульні. Бо сёння гуляюць не толькі дзеці, але і дарослыя. Усіх цягне паглядзець, што ж будзе па іншы бок жыцця, — тлумачыць Дзмітрый Аганаў. — Гэты твор яшчэ можна параўнаць са зброяй у руках мастака. Вядома, можна было зрабіць проста быка без усялякіх дэталей, але тады б работа страціла сэнс. Дэталі — гэта як небяспека, можа нават жорсткасць. Тут ёсць невялікая прывязка да стылю стым-панк. Але гэта ўсяго толькі кірунак. У мяне ёсць свая канцэпцыя: усе механізмы, якія вы бачыце ў гэтай рабоце, не звараныя, а адлітыя ў бронзе. Гэта знятая форма, адлітая спачатку ў воску, потым у бронзе і ўстаўленая ў работу. За кошт воску ў творах выяўляецца свая архаіка.

Аўтар адыходзіць ад суб'ектывізацыі, іранічнасці, стылізацыі, напайняючы творы пазачасавымі, абноўленымі сэнсамі. Выбар разнастайных пластычных форм скульптуры дазваляе сфармуляваць думку, якая хвалюе аўтара ў цяперашні момант.

— У творчасці я адкрываю для сябе шчасце. Да гэтага трэба прыйсці. Ніхто, акрамя вас, не зможа вам даць гэтага адчування, — адзначае аўтар. — Я ў сабе культываваў гэта не адзін год, і зараз мне хочацца дзяліцца адчуваннямі з гледачом. Хтосьці скажа, што я агаляю свае пачуцці. Але не, я проста спрабую зачапіць тым, што мяне хвалюе. І так прыемна ад таго, што атрымліваецца: падзяліцца, зачапіць, прыцягнуць да шчасця. Напэўна, гэта лепшая ўзнагарода для творцы.

Скульптар не абмяжоўвае сябе нейкім жанрам, застаецца ў межах фігуратываўнага мастацтва, арыентуючыся на ўніверсальную еўрапейскую традыцыю. Новая глыбіня чытання, стыль разважанняў робяць гледача саўдзельнікам гэтага шчырага і эмацыянальнага працэсу разважання над тэмамі, прымушаючы не толькі задумацца, але перажыць. Важна, што творца не працуе па прынцыпе

«Страла Апалона», 2015 г.

канвеера, а дасканала прадумвае кожны твор, каб правільна і зразумела данесці ідэю.

— Я магу працаваць над творами доўга, — раскажвае майстар. — Усё залежыць ад таго, наколькі глыбока і правільна ты прадумаў ідэю. Бывае, вылепіў работу, а яна можа стаяць прыхаваная ў майстэрні год, два, тры. У мяне ёсць такія творы, якія да гэтага часу паказваюць я не гатовы. Мне здаецца, яны нейкія сырыя. Бо першы крытык маёй творчасці — я сам. Пакуль не прапушчу праз сябе, далей шляху не будзе. Таму лепш больш часу аддам на стварэнне работы, але яна будзе падабацца, будзе цікавая. На мой погляд, якасную працу заўсёды можна вызначыць адным словам.

Работы аўтара запатрабаваныя не толькі на выставачных пляцоўках, многія людзі знаходзяць скульптара, каб набыць у яго творы, хоць гэта і нятанна. Аўтар кажа, што намаганні, якія ўкладзены ў твор, бываюць значна большыя за лічбы, якія прапануе пакупнік.

— Вядома, работы прадаюцца. У нас ёсць людзі, якія літаральна палююць на якасныя работы. І якраз тыя асобы, якія першапачаткова ведаюць, чаго хочуць, таму што гэта не салонныя творы. Часам хочацца выціскаць з сябе больш, рухацца да музейнага стылю, а не да салоннага мастацтва. Мне здаецца, музейныя творы вечныя і, напэўна, у нейкім сэнсе бяспечныя. Вось ідзеш па Амстэрдаме, там вакол салоны, але не чапляе. Мне вельмі не падабаецца, калі мастацтва вызначаюць як трэнд, так быць не павінна. Мастацтва павінна быць вечным, яно павінна быць закладзена ў галаве кожнага з нас...

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

«Вялікае паляванне», 2014 г.

але няшчасны. Прычын такога стану можа быць многа, і тут мастак пакідае кожнаму магчымае прымераць на сябе такі касцюм.

Адразу кідаецца ў вочы твор «Вялікае паляванне». Гледач бачыць зубра — нібыта адсылка да роднай Беларусі. Але аўтар запрашае паразважаць над сітуацыяй, што складваецца пад удзеяннем чалавека ў прыродным свеце.

— Тут няма прывязкі да зубра. Гэта проста бык, якога асядлаці дзеці. Гледзячы на быка, мы бачым нагу чалавека, бачым дзіда. Усё гэта знакі,

але і паветра, гукі, эмацыянальны стан таго, што навокал.

Аўтар адзначае, што яго карціны немагчыма ўспрымаць у натоўпе. Яму падабаецца, калі глядач застаецца з імі сам-насам: адбываецца яднанне. Што цікава, аўтар імкнецца перадаць не той пейзаж, што бачыць перад сабой, а той, што ўсплывае ў яго ўяўленні. Мастацтвазнаўцы падкрэсліваюць, што Валеры Шкаруба ў традыцыйным жанры змог знайсці індывідуальны аўтарскі падыход, змог атрымаць развіццё і стаць запатрабаваным.

Кожны яго твор працягвае адчуваннем лёгкага суму, задуманнасцю, унутраным напружаннем і трывогай. У трактоўцы прасторы творца падкрэслівае яе рэальную глыбіню, нявызначанасць і бязмежную працягласць. Важнае месца ў яго творах займае матыў дарогі. Яна

«Абуджэнне», 2015 г.

можа выклікаць пачуццё хвалявання і адчуванне чагосьці няўлоўнага, адчуванні страху і таямнічасці, цяжкасці выбару сярод беспрытульнасці быцця.

Прадстаўленая экспазіцыя дазволіла творцу збоку паглядзець на тое, што зроблена было і што зрабіць яшчэ хацелася б.

Вікторыя АСКЕРА

БЕЗ СЛОЎ...

Ідэйнасць пейзажаў Валерыя Шкарубы

За некалькі дзён да Новага года ў Нацыянальным мастацкім музеі адбылося маштабнае адкрыццё выстаўкі жывапісу беларускага мастака Валерыя Шкарубы. Праект стаў сапраўдным падарункам для аматараў мастацтва: творца прадставіў больш за паўсотню твораў — як новых, так і работ з калекцыі музея. Вернісаж прымеркаваны да 60-годдзя майстра.

Сам аўтар кажа пра сябе, што ён мастак нешматслоўны, а ідэйны. Не любіць раскажваць пра творы, яму больш падабаецца разважаць з дапамогай колераў. Пачырк мастака не злытаеш ні з чым. Пад яго пільным позіркам усё становіцца важным, набывае свой адмысловы сэнс. Гэта моцны быць цалкам звычайныя, бачныя намі сотні раз куткі прыроды, дзе мастак знаходзіць штосьці такое, што аказвае магічнае ўздзеянне, выклікае хвалю эмоцый і асацыяцый. У дадзеным выпадку мае значэнне не проста натуралістычная канстатацыя факта існавання самога краявіду, а яго індывідуальнае, паэтычнае пераўвасабленне.

Складана нават уявіць, што гэты мастак можа маляваць нешта іншае. Для яго пейзаж — не толькі прырода,

«БЕЛАСНЕЖКА»: ЦУД НЕ ДЛЯ ЎСІХ

Падчас навагодніх святаў тэатральная афіша Мінска проста захлыналася ад разнастайных ёлачных забаўлялак для малечы. На фоне гэтай рознакаляровай святочнай мішуры асабліва вылучаецца прэм'ера ў Дзяржаўным тэатры лялек — спектакль «Беласнежка». Рэжысёр Ігар Казакоў звярнуўся да старой як свет казкі Братоў Грым і трапіў усё ж у прыдзірлівыя сэрцы глядачоў. Але ці ва ўсе?

СТАПРАЦЭНТНАЕ ПАПАДАННЕ: ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

У прэм'еры ёсць усё, каб спадабацца самым маленькім глядачам. Знаёмы ўсім сюжэт пра добрую Беласнежку і злую, зайздрослівую Мачаху апавядаецца проста і лаканічна (усяго якіх-небудзь 55 хвілін), так што падчас прагляду дзеці не гойсаюць нервова ў крэслах у чаканні канца, а напрыканцы спектакля добра разумеюць павучальную мараль гісторыі: прыгажосць можа быць рознай, далёка не заўсёды добрай, галоўнае ж — прыўняці да духоўнай прыгажосці, якая не пакідае месца злу і зайздрасці. Па відовішчнасці спектакль можа не толькі канкураваць з кіношнымі інтэрпрэтацыямі казкі, але і папросту пераплонуць з усімі іх мільённымі бюджэтамі. Рэжысёр разам са сваёй камандай (мастачкай спектакля выступае Таццяна Нерсісян, што ўжо знак якасці) стварае крафтавую відовішчнасць, ад якой патыхае цеплынёй і сапраўдным чудам. Прычым ствараецца яна пры дапамозе даволі сціпрых сродкаў. У спектаклі не выкарыстоўваецца такая папулярная сёння праекцыя, за цуд адказвае актыўная работа са святлом і лялькі розных памераў і фарматаў: ад маленькіх сімпатычных гномаў да вялікага жудаснага люстэрка, якое напужала, здаецца, палову дзіцячай аўдыторыі дакладна, але тое нармальна, бо казка павінна выклікаць у дзяцей усё магчымыя эмоцыі, у тым ліку і страх.

Плюс гэтага спектакля — і зварот да прыёму тэатра ў тэатры. Казку апавядае, паказвае і каментуе глядачам шумная, разнамасная кампанія абаяльных гномаў (дзясяткі — усім акцёрам). Такое рашэнне дапамагае згладзіць усю жорсткасць, характэрную для творчасці Братоў Грым. І маленькіх глядачоў ужо не так пужаюць смерць, забойствы, канібалізм ды іншае. Гномы прыносяць у казку і неўласцівы ёй гумар, а сам спектакль насычаюць інтэрактыўнасцю, дапамагаючы малым быць уключанымі ва ўсё дзеянне.

50 НА 50: ДЛЯ ДАРОСЛЫХ

Спектакль «Беласнежка», як і мінулая дзіцячая прэм'ера Ігара Казакова «Калядная гісторыя», не мае

ўзроставых абмежаванняў і здольны зацікавіць не толькі дзетак, але і іх бацькоў, бабуль ды дзядуль. Дарослыя атрымаюць ад спектакля сапраўднае эстэтычнае задавальненне і штуршок для далейшага самастойнага больш глыбокага знаёмства з казкай. Аднак у час, калі з твораў Братоў Грым робяць усё, што заўгодна, апранаюць Беласнежку ў даспехі, ператвараюць яе ў нейкую балбатлівую школьніцу, занятую размовамі пра хлопцаў і «шмоткі», хацелася б убачыць сур'ёзную актуальную інтэрпрэтацыю «Беласнежкі», якая зацікавіла б дарослыя мазгі і штосьці ў іх ды перавярнула б. У гэтай прэм'еры мы такой інтэрпрэтацыі не знаходзім, спектакль стаўся добрай, але толькі ілюстрацыяй казкі.

Акцёры, якімі б абаяльнымі ні выглядалі са сцэны, ствараюць са сваіх персанажаў простыя схемы, у якіх немагчыма адшукаць дадатковыя сэнсавыя ўзроўні. І гэта дзіўна, бо сам рэжысёр у інтэрв'ю інтэрнэт-

Сцэна са спектакля «Беласнежка».

Калядны квэст: вяртанне да традыцый

У першы і апошні месяцы года тэатральнае жыццё заўсёды набывае выразнае калядна-навагодняе аблічча: на кожнай сцэне з'яўляюцца Снягуркі, Дзяды Марозы, гномы, снегавікі, Марозкі, Зімовыя каралевы, Сняжынкi, Званочкі... Бацькам, якія штогод наведваюць з дзецьмі святочныя спектаклі, даволі хутка становіцца відавочнай аднастайнасць сюжэтаў і абмежаванае кола персанажаў. Да таго ж, як правіла, выкарыстоўваюцца матывы рускіх народных казак (калі пастаноўшчыкі хіляцца да традыцыйнасці) альбо папулярных мультфільмаў (калі аўтары сцэнарыяў разлічваюць быць з сучаснымі дзецьмі на адной хвалі). За ўсім гэтым багатыя змястоўнасцю нацыянальных адметнасцяў Каляды пераўтвараюцца ў набор штампаў, адарваных ад сапраўдных культурных звычаяў...

Сёлета — у самым канцы старога года і на самым пачатку новага — нашыя дзеткі мелі магчымасць убачыць тэатральнае ўвасабленне Калядаў зусім у іншым святле. На сцэне Маладзёжнага тэатра эстрады быў прадстаўлены новы тэатральна-музычны праект Рамана Арлова «Як літара «Ў» уратавала Каляды: навагодняя казка на роднай мове для дзяцей і бацькоў».

Ужо даўно перад пачаткам любога навагодняга спектакля ў фае тэатра дзяцей

сустракаюць Снягурка і Дзед Мароз, якія водзяць з імі карагоды, спяваюць «В лесу родилась ёлочка», гуляюць у «замарожу-замарожу»... Гэта мы ўбачым перад кожным дзіцячым спектаклем у любым тэатры, гэтак жа праходзяць і дзіцячыя ранішнікі ў садках і пачатковай школе. Глядачоў навагодняй казкі пра тое, як літара «Ў» уратавала свята, сустралі калядоўшчыкі — навучэнцы студыі традыцыйных спеваў з Вікторыяй Міхно — з сапраўднымі каляднымі песнямі, Казой, Чортам.

Сцэна са спектакля «Беласнежка».

часопісу «Культпросвет» адзначаў, што для яго важна, у тым ліку, адысці ад клішэ і паказаць не Мачаху-злыдню, а працэс ператварэння жанчыны ў монстра. Аднак гераіня Святланы Цімохінай ужо з самага пачатку — каларытная фурія і ведзьма, канцэнтраваны нязменны вобраз. Тая ж нязменнасць характэрна і для Беласнежкі ў выкананні Любові Галушкі, якая, па сутнасці, нічым не адрозніваецца ад мілай дыснэўскай дзяўчыны. Хіба што колер валасоў іншы?..

ЗУСІМ МІМА: ДЛЯ «ДАРОСЛЫХ» ДЗЯЦЕЙ

«Ну, так сабе было. Не вельмі цікава», — прызнаўся хлопец гадоў дзевяці свайму бацьку пасля спектакля. «Як! Гэта ж сапраўдны тэатр! Цябе што, толькі чыпсы і папкорн цікаваць?» — засмуціўся той. Можа, і не толькі, але ж нешта падказвае, што на Крыстэн Сцюарт у ролі Беласнежкі хлопчык паглядзеў бы з большай зацікаўленасцю ці ўдосталь пасмяяўся б з камедыйнай версіі Руперта Сандэрса. Для падлеткавай ці крыху меншай па ўзросце аўдыторыі сюжэт «Беласнежкі» мае свае цікавосткі. На павярхоўным узроўні гэта і тэма каханьня, і барацьбы добра са злом, да якой так актыўна звяртаюцца фільмы пра супергерояў. Калі капаць глыбей, то гэта і тэма сталення, і ўнутранага канфілікту, і ўзаемаадносін з дарослым светам. У якой форме ўсё гэта паднесці дзецям, якія плаваюць у сучасным інфармацыйным моры як рыбы ў вадзе, штодзень актыўна юзаюць інтэрнэт і праглянаюць і блогі, і тэлебачанне, і кінаафішы, карацей, столькі ўсяго ўжо бачылі, што не здольны здзіўляцца? Шчыра кажучы, нават цудоўная, найпрыгажэйшая «Калядная гісторыя» Казакова іх не здзіўляе. «Так, прыгожа», — без усялякіх эмоцый адкажа вам сучасная школьніца. І ўсё...

Якім павінен быць спектакль, каб гэтая, напэўна, самая крытычная і самая абдзеленая ў тэатральным плане аўдыторыя выйшла з тэатра ўражаная? Мо толькі гісторыя пра іх саміх, тут і цяпер, здольная іх зачапіць? Але гэта тэма для асобнага артыкула.

Паліна ЛІСОЎСКАЯ

Відавочна, што не ўсім дзецям (а можа, і не ўсім дарослым) быў зразумелы сэнс сімвалічных дзеянняў калядоўшчыкаў. Але гэта і стварае нагоду для больш блзкага знаёмства з народнымі традыцыямі.

Духі беларускай зямлі Зюзя (Мацвей Лішын), Жыжаль (Яраслаў Ціханенка), Лёля (Анжаліка Пракапеня) вырашылі пакараць людзей за тое, што яны забыліся на свае калядныя звычаі і традыцыі: для таго, каб Новы год не надыйшоў, яны замарозілі, адпаведна, усе літары ў слове НАДЫШОЎ, акрамя апошняй — «Ў». Бо яна валодае чароўнай сілай: такой літары няма ні ў адной мове свету! Выратаваць свята павінны дзяўчынка Янінка (вельмі смелая і спагадлівая) і хлопчык Яська (вельмі баязлівы, увесь час хаваецца за спінай у Янінкі), якія блукаюць па чароўным бары ў пошуках замарожаных літар. Вядома, яны мусяць прайсці праз шэраг выпрабаванняў, адказаць на пытанні, прайсці своеасаблівы асветніцкі квэст па беларускай міфалогіі. Дапамагаюць ім два вясельны сабакі Стаўры (Алесь Гузоўская) і Гаўры (Дар'я Міронава), Каза (Вікторыя Багдановіч, Дар'я Мучака), Бусел (Раман Мартынаў), які пагадзіўся завітаць у родны

край узімку дзеля такой важнай справы, і сама літара «Ў» як сімвал нацыянальнай ідэнтычнасці ў самых розных сферах.

Выканаўца галоўнай ролі Кацярына Поцюк вяла актыўны дыялог з аўдыторыяй. Дзеткі таксама адказвалі на пытанні і тройчы клікалі не Дзеда Мароза, а Зюзю і Жыжаль. Праўда, асветніцкія функцыі пастаноўкі можна было б крыху пашырыць: напрыклад, растлумачыць больш падрабозна, што Стаўры і Гаўры, паводле беларускай міфалогіі, — любімыя сабакі першанасельніка нашага краю князя Бая.

Сродкі на ажыццяўленне гэтага праекта збіраліся праз краўдфандынгавую платформу *Talaka.org*, мяркуючы па адсутнасці вольных месцаў у глядзельнай зале, праект стаў паспяховым. Тэатральна-музычны праект Рамана Арлова — першы па-сапраўдному беларускі дзіцячы спектакль з арыгінальным сюжэтам. Хочацца спадзявацца, што гэта стане толькі пачаткам добрай традыцыі, і не толькі навагодняй. У сакавіку на гэтай жа сцэне плануецца паказ музычнай казкі «Як літара «Ў» вясну гукала».

Наталія НАРУТОВІЧ

ЗЛАМАЦЬ СХЕМЫ

Рэжысёры-дэтэктывы, Марк Шагал і правакацыя ў айчыннай дакументалістыцы

Новая перабудовачная кан'юнктура прынесла свае першыя тэндэнцыі і ў кінематограф: яны выявіліся ў тым, што кінадакументалісты пачалі звяртацца да праблем у іншым выглядзе — так, як гэта робіцца ў газетных артыкулах. Такая «стылістыка» вырашэння праблем зрабіла магчымым з'яўленне на «Летапісе» відовішчных, з займальнай драматургіяй, стужак у жанры кінафельетона...

Новыя героі — каровы і робаты

Некаторыя карціны былі знятыя па сцэнарных вядомага ў той час фельетаніста П. Якубовіча: напрыклад, «Кропля ў музеі» Д. Міхлеева і «Вербачка плакучая» С. Гайдукі. Апошні фільм, прысвечаны вострай тэме валютнай спекуляцыі, вывёў на экран новых герояў — скупшчыкаў валюты, асуджаных за забойства. Своеасаблівымі экранізацыямі праблемных артыкулаў сталі кінастужкі «Пасляслоўе да вымовы» В. Сукманова, у якой дырэктар саўгаса В. Патапенка дзямліўся з экранна думкамі з нагоды новай пяцігодкі; «Пытанне да майстра» У. Каралёва пра ролю майстра на сучасным прадпрыемстве; «Хто «супраць»? Усе «за»» С. Жыткевіча пра складанасці ў рэалізацыі навуковых ідэй у жыцці. У стужцы «Урокі» М. Жданоўскага ў маральным ракурсе асэнсаваліся праблемы Даўгапілскай ГЭС. У гэтых работах аўтары засяродзіліся на даследаванні вытворчых праблем: чалавек адсоўваўся на другі план, выконваў ролю статыста або інфарматара. Тым не менш выяўлялася тэндэнцыя звароту да маральна-этычных адносін да справы. У такім ракурсе цяпер на экране паўставалі навукоўцы і пісьменнікі, кіраўнікі прадпрыемстваў.

У 1986 г. на экраны выйшла стужка «Час сеяць... (Дыялогі)» А. Рудэрмана. Фільм адлюстравалі новы тэматычны кірунак — зварот да такой «белай плямы» ў савецкай навуцы, як генетыка. Герояў фільма — вучоных-селекцыянераў Беларускага НДІ земляробства паказалі ў складаны, нават драматычны, перыяд навуковага жыцця. Фільм акрэсліў яшчэ адну новую тэндэнцыю — узнаўленне трагічных для навукі часоў праз сучаснасць. У стужцы была дакладна перададзена атмасфера напружанага існавання ў навуковым калектыве. Для аўтарскага стылю Рудэрмана, які пэўны час працаваў на кінастудыі ў навукова-папулярным кінематографі, было характэрна імкненне да экраннага аналізу любой тэмы ў мностве аспектаў. Асабліва яго цікавілі чалавечыя ўзаемаадносіны, таму для таго, каб «выцягнуць» нешта незвычайнае, сенсацыйнае, рэжысёр звяртаўся да метаду правакацыі. Цікавым было сумяшчэнне ў гэтай творчай асобе аналітыка і мастака, які працаваў у неігравым кіно на стыку дакументальнага, навукова-папулярнага і ігравага кінематографа. У яго навукова-папулярных стужках арганічна спалучалася пазнавальнае і эстэтычнае, Рудэрман умеў з асаблівай «выяўленчасцю» вырашаць самыя неверагодныя тэмы. Яго навукова-папулярныя фільмы 1987 г. «Сцэны з жыцця эліты» (спроба зрабіць навукова-філасофскі эцюд пра кароў) і «Колькі каштуе фунт робата» (пра выкарыстанне робататэхнікі) зробленыя як дасціпныя глядацкія фільмы.

Менавіта дакументальная работа А. Рудэрмана «Тэатр часоў перабудовы і галоснасці» стала адной з самых знакавых

стужак часу. Разам з фільмам М. Жданоўскага «Ёсць у горада душа» яна вызначыла прынцыпова новую тэматыку і мастацкую трактоўку станоўчага і адмоўнага. Фільм Рудэрмана застаўся незавершаны, але паспеў абазначыць кола вострых праблем у дакументальным кінематографі, грамадскім жыцці і творчасці самога рэжысёра. Нават назва фільма набыла метафарычны сэнс, і пэўны перыяд часу журналісты пісалі менавіта пра «кінематограф часоў перабудовы і галоснасці», пад якім мелі на ўвазе кінематограф, які ламае існуючыя схемы нарматыўнага кіно ў паказе рэальнага жыцця.

Кадр з фільма «Сустрэчны іск» (рэж. А. Рудэрман).

Немастацкія праблемы

Першапачатковая назва стужкі была вызначана як «Прафесія — чыноўнік». Аўтары звярнуліся да канфліктнай сітуацыі ў адным з выдавецтваў: былі рэдактар выдавецтва і драматург — намеснік галоўнага рэдактара. Тое, што адмоўным героем фільма стаў не проста чыноўнік, што мае ўладу, а пісьменнік, які ўнёс пэўны ўклад у нацыянальную культуру, надавала стужцы асаблівы сэнс: аўтары адштурхнуліся ад канкрэтнай сітуацыі і ўзнялі надзвычайную праблему, якая актуальная і сёння, — праблема суаднесення справы і слова. Кінематографісты прынялі пазіцыю гераіні, якая ў перыяд работы ў выдавецтве рашуча выступіла супраць тэндэнцыйнага артыкула пра Марка Шагала, што на думку аўтараў каштавала ёй рабочага месца пасля чарговай атэстацыі. Рэжысёр фільма становіцца сапраўдным дэтэктывам: каб высветліць ісціну, ён скарыстаўся метадам правакацыі, а парушэнне самога рытуалу здымак стала мастацкім сродкам. У першых эпізодах фільма драматург, адчуваючы сябе станоўчым героем, дзеліцца сваімі творчымі поглядамі, тэмпераментна распавядае, што дзеянне сваёй п'есы разгарнуў бы там, дзе найлепш праяўляюцца чалавечыя

супярэчнасці і характары — падчас судовага працэсу. Для гледача нечаканым будзе тое, што фабула фільма сапраўды пераносіць героя ў суд — у якасці не проста назіральніка, а дзеючай асобы — пазоўніка сваёй былой супрацоўніцы, якая справу праіграла. Доўгая гісторыя барацьбы рэдактара з кіраўніцтвам, якая стала тоеснай барацьбе кінастудыі і рэжысёра, была шырока асветлена ва ўсесаюзнай і нацыянальнай прэсе.

Работа над фільмам была прыпынена, але на XVII аглядзе-конкурсе беларускай кінапрадукцыі журы адзначыла яго дыпломам і спецыяльным прызам. Старшыня журы растлумачыў, што ў сітуацыі, калі «карціна існуе і не існуе адначасова», можа апынуцца кожны кінематографіст, таму члены журы «судзілі фільм не па мастацкіх дасягненнях... а вырашылі даць спецыяльны прыз прафесійнай салідарнасці». Сярод мноства праблем прафесійнага, мастацтвазнаўчага, юрыдычнага і этычнага характара, узятых у фільме, «састарэла» адна з

сам суб'ект крытыкі кінематографістаў. Шмат пытанняў маральнага і юрыдычнага характара выклікаў эпізод гутаркі рэжысёра з народным засядацелем, які «выдаў» кінематографістам таямніцы судовай справы: высветлілася, што суддзя прыняў рашэнне, якое яму прыняць казалі. З аднаго боку, аўтары фільма паказалі, як уключаўся і дзейнічаў механізм падаўлення асобы, з іншага — фільм закрываў адну з галоўных праблем прававых і этычных адносін у дакументалістыцы. Гэта тычылася не толькі кадраў, дзе суразмоўца рэжысёра паведамляў аб таямніцах следства, спалохана азіраючыся і не ведаючы, што за кустамі «палююць» людзі з кінакамерай, але і кадраў з рэдактарам — «праціўнікам» гераіні. Выкарыстоўваючы магчымасці мантажу, аўтары прадставілі яго ў даволі карыкатурным выглядзе. Але ці можна амаральнымі сродкамі ўсталёўваць маральнае?

Наступны фільм «Сустрэчны іск. Назіранне» пра пісьменніка Алеся Адамовіча А. Рудэрман разам з Ю. Хашчавацкім здымалі ўжо на Ленінградскай кінастудыі дакументальных фільмаў, і гэтая работа «пераварнула» мноства жанрава-стылістычных і змястоўных канонаў. Замест жанру біяграфічнага фільма або творчага партрэта аўтары звярнуліся да мадэлі кінапамфлета: герой стужкі быў прадстаўлены па-за яго прафесійнай дзейнасцю — на фоне падзей палітычнага жыцця, а асновай фільма стаў хронікальны матэрыял. Асобныя эпізоды, якія тычыліся прафесійнай дзейнасці Адамовіча (гісторыя з фільмам па яго сцэнарый «Ідзі і глядзі», сцэны пасяджэння ў навукова-даследчым Інстытуце тэорыі і гісторыі кіно), сталі падставай для асэнсавання тэмы пісьменніцкай барацьбы. Здавалася, што герой існаваў у прасторы фільма як суб'ект і аб'ект адначасова.

Фільм выбудоваўся на сутыкненні афіцыйных прапагандысцкіх метадаў і новай кінамовы. Для аповеду пра свайго героя аўтары выбралі метады кінаназірання, якое вядзецца быццам вачыма «прафесіяналаў» за падазронным. Закадравы каментарый у фільме быў прадстаўлены як своеасаблівы аналіз «прафесіяналамі» «справы Адамовіча», пералік анкетных даных героя ў наўмысна бясстрасным «прафесійным» выказванні набыў парадыйны сэнс: фільм займальна і дынамічна, у экспрэсіўнай аўтарскай манеры, паспрабаваў знівелюваць асноўныя ідэалагічныя апоры метадам сатыры, але, разам з тым, яшчэ і паспачуваць.

На I Міжнародным фестывалі неігравага кіно ў Ленінградзе стужка «Сустрэчны іск» атрымала галоўную ўзнагароду «Залаты кентаўр». Фільм у прафесійным саборніцтве абышоў арыгінальную наватарскую работу латышскага рэжысёра І. Селецкіса «Вуліца Папярочная». У. Кузін, дырэктар кінастудыі, на якой здымалі «Сустрэчны іск. Назіранне», тым не менш, аддаў перавагу фільму Селецкіса, «хоць гэта гучыць непатрыятычна, але здаецца, што журы ацэньвала не мастацкі ўзровень фільмаў, а палітычную актыўнасць». З аднаго боку, гэта можна было лічыць адлюстраваннем часу, калі публіцыстычнасці і ўчынку аддавалі перавагу, з другога — стужка «Сустрэчны іск. Назіранне» прадэманстравала прынцыпова новы падыход у паказе героя на экране, які і далей працягвалі выкарыстоўваць ужо іншыя кінематографісты.

Галіна ШУР

Перамагае ўчынак?

Стужка нямецкіх кінарэжысёраў В. Хайноўскага і Г. Шоймана з ГДР «Чалавек, які смяецца» таксама мае славу класікі сусветнага дакументальнага кіно. Але ў савецкім кіно ўжыванне метаду правакацыі дазвалялася толькі ў барацьбе з ідэалагічнымі ворагамі або ў сюжэтах усесаюзнага сатырычнага кіначасопіса «Фитиль». Стужка «Тэатр часоў перабудовы і галоснасці», якую назвалі «ўзорам дакументальнай сатыры», паўтарыла прыёмы і стылістыку «Фитиля», але ў дадзеным выпадку абурэнне выклікаў

СВЕТ, РАСФАРБАВАНЫ БЕЛАРУСАМІ

Ён стракаты, але ўсё ж па-нашаму збалансаваны. Як можа быць, калі яго паказвае заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь «Ансамбль танца, музыкі і песні “Белыя росы”». Нават калі артысты выконваюць танцы розных народаў свету, у тым, як яны гэта робяць, адчуваецца наш характар. Ужо 30 гадоў.

Зрэшты, дзякуючы гэтай круглай даце Беларусь зможа пабачыць праграму «Фарбы свету» — падчас юбілейнага тура па краіне. Сталічныя глядачы ўжо бачылі на сцэне Палаца Рэспублікі ансамбль «Белыя росы», які пастаянна прапісаны ў Гродне. Але рэальна жыць у дарозе, прычым ездзіць па свеце, паказвае праз музыку, песні і танцы Беларусь. Каб яе можна было адчуць нават на адлегласці.

Здавалася б, спакуса сучасных танцавальных шоу адцягнула ўвагу ад таго спрадвечнага, што можна ўжо пазначыць статусам культурнай каштоўнасці. Але калі гучыць «Лявоніха», калі яе танцуюць з імпрэтам, міжволі пачынаеш прытупаць, не думаючы, што сядзіш у глядзельнай зале, а яны — артысты — далёка на сцэне. Ці вось яшчэ «Рэпка» — так бы і дапамог выцягнуць. А калыханку падпяваць хочацца ці не хорам — усёй залай...

Ансамбль мае свой пазнавальны стыль, а танцы з беларускіх каларытаў у яго выкананні прыцягваюць увагу замежнікаў. Прычым міжнародная слава прыйшла хутка пасля заснавання. Напрыклад, у 1991 годзе ансамбль «Белыя росы» выступаў у Давосе на эканамічным форуме. І нездарма гэты калектыў прадстаўляе нашу дзяржаву падчас дзён культуры ў розных краінах: ад Кітая да Іспаніі. Іспанскія крытыкі прызнавалі ансамбль з Беларусі найлепшым калектывам, які гастраляваў у гэтай краіне ў 1998 годзе.

Што праўда, большую частку свайго часу ён прыводзіць на канцэртных пляцоўках Еўропы, паказвае аблічча Беларусі, у прыватнасці заходняй яе часткі: бабуліныя песні і танцы, фальклор гэтага асаблівага рэгіёна (ствараюцца яго сучасныя пералажэнні дзеля прыцягнення моладзі) падкрэсліваюць адметнасць культуры памежнай тэрыторыі.

Мастацкі кіраўнік і галоўны балетмайстар — заслужаная артыстка Беларусі Вера Войнава працуе ў «Белых росах» з 1987 года. У 2003 годзе яна ўзначаліла калектыў, з'явіліся праграмы «Аповесць былога сучасным пяром», «Славянскі праект», «Чым багаты», «Аконца на ўсход сонца». Пашырылася геаграфія гастрольных тураў. У 2005 годзе «Белыя росы» адзначаны дзяржаўнай прэміяй Прэзідэнта Беларусі ў намінацыі «Харэаграфічнае мастацтва».

А яшчэ праз пару гадоў ансамбль аддзяліўся ад Гродзенскай філармоніі, стаў самастойнай установай культуры. Цяпер гэта даволі вялікі калектыў, які аб'яднаў каля 100 супрацоўнікаў, сярод якіх не толькі артысты, але і тэхнічныя ды адміністрацыйныя работнікі. Вялікае памяшканне, уласная студыя гуказапісу, музычныя інструменты, каля трохсот сцэнічных касцюмаў, якія таксама з'яўляюцца адметнымі творами, якія нясуць каларыт нашай краіны, што знаходзіцца паміж Усходам і Захадам. А гродзенскі рэгіён увабраў ці не ўсе самыя адметныя рысы, што адлюстравана ў яго фальклору. Менавіта ён становіцца асноўнай крыніцай для стварэння новых кампазіцый і праграм, якія рыхтуе калектыў разам з Верай Войнавай.

Але ж такая праграма, як «Фарбы свету», патрабавала адмысловага падыходу: на пастаноўку танцаў народаў свету запрашалі майстроў, якія ведаюць каларыт сваіх краін. Таму што «іспанец танчыць не так, як швейцарац... рускі — не так, як француз... Нават у правінцыях адной і той жа дзяржавы мяняецца танец. Паўночны рус не так танчыць, як славянін паўднёвы, як паляк, як фін:

у аднаго танец “гаворыць”, у другога ён беспачуцёвы, у аднаго — шалёны, разгульны, у другога — спокійны... Адкуль нарадзілася такая разнастайнасць танцаў? Яна нарадзілася з характару народа, яго жыцця, ладу заняткаў», — разважаюць у ансамблі. Каб перадаць гэта — сыграць ды станцаваць — трэба быць прафесіяналамі.

І даказваць гэта новымі творами. Як падарунак да юбілею — сабе і глядачам — можна разглядаць праграму «Сямён дзень», якой таксама наканавана пайсці ў на род: ансамбль з Гродна штогод дае каля 150 канцэртаў у Беларусь і за межамі: нас хочучь бачыць не падобнымі да іншых, менавіта з тымі фарбамі і нотамаі, што існуюць на нашай зямлі.

Марыя АСПЕНКА

«Навошта мы шукаем гімн?..»

У вялікай зале Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі ў рамках адукацыйнага праекта «Карыфеі беларускага нацыянальнага мастацтва» ўгадалі аўтара Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь кампазітара Несцера Сакалоўскага, аднаго з першых выпускнікоў гэтай установы адукацыі, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны.

Матэрыялы з нотнага і фотаархіва кампазітара, прадстаўленыя яго ўнучкай — выкладчыкам музычна-тэатральнага дысцыпліна каледжа Таццянай Віктараўнай Сакалоўскай, — былі пакладзены ў аснову відэафільма. «На сёння захаваліся хатні нотны архіў, у якім можна знайсці творы розных жанраў: і камерна-інструментальныя, і вакальныя. Ёсць народныя песні, запісаныя ў 1945 — 1947 гадах», — адзначала прадстаўніца роду Сакалоўскіх.

«Любоў да народнай песні ў мяне зарадзілася яшчэ ў дзяцінстве. Маці, адбываючы ў вёсцы паншчыну, славалася на ўсю ваколіцу песенніцай-запявалай», — пісаў у аўтабіяграфіі кампазітар Несцер Сакалоўскі. Менавіта таму з дзіцячых гадоў запомніліся яму жніўныя, купальскія, вясельныя, карагодныя песні. Потым сям'я пагарэльцаў з вёскі накіравалася шукаць лепшай долі ў Мінск. Толькі ў пяццацігоддзі год сын мінскага дворніка і прачкі Несцера Сакалоўскага здолеў паступіць у школу. Гэта было пасля Кастрычніка, калі ён быў прыняты ў Першую працоўную школу Мінска і атрымаў магчымасць вывучаць не толькі розныя навукі, але і музычную граматы, стаць удзельнікам гуртоў мустацкай самадзейнасці, авалодаць іграй на балалайцы.

Пасля заканчэння школы ў 1921 годзе Несцер Фёдаравіч уладкоўваецца на працу ў хор украінскай тэатральнай трупы, спявае ў самадзейных харавых гуртках. З 1926 года працуе хормайстрам і акцёрам Беларускага перасоўнага драматычнага тэатра. Адначасова паступае ў Мінскі музычны тэхнікум, які заканчвае ў 1931 годзе па класе кампазіцыі М. І. Аладава. Пасля гэтага Сакалоўскі займаецца ў Белдзяржкансерваторыі імя А. В. Луначарскага, адначасова кіруе самадзейнымі харавымі калектывамі.

Аўтар харавых твораў і песень на словы Я. Коласа, Я. Купалы, П. Броўкі, А. Астрэйкі, М. Клімковіча, шэрагу камерна-інструментальных твораў, усё сваё жыццё Несцер Сакалоўскі прысвяціў збіранню, захаванню і папулярызацыі беларускага фальклору, запісаў і апрацаваў больш за 500 песень, танцаў і інструментальных найгрышаў. Адна з такіх песень — «Карагодная» — прагучала ў выкананні стыпендыята Прэзідэнцкага фонду па падтрымцы таленавітай моладзі Рэспублікі Беларусь — народнага хору Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі (кіраўнік Ганна Мілавідава).

Несцер Сакалоўскі выступаў не толькі як збіральнік і выканаўца-хормайстар народна-песенных багаццяў, але і як аўтар выдатных твораў для сольных спеваў. Вакальная музыка для сапрапа з суправаджэннем «Хлапец кучаравы» на сл. А. Вялюгіна прагучала ў выкананні лаўрэата спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, выпускніцы каледжа Настасі Рабцэвіч.

Лепшыя песні Н. Сакалоўскага з часам набылі значэнне музычных сімвалаў

рэспублікі. Па праве трэба лічыць здабыткам мільёнаў удзячных слухачоў у Беларусі і за яе межамі «Песню пра Нёман» на сл. А. Астрэйкі, якая прагучала ў вялікай зале каледжа ў выкананні лаўрэата міжнароднага конкурсу Ігнація Скарахода і аркестра беларускіх народных інструментаў (кіраўнік Уладзімір Чэрнікаў). Кадры дакументальнай відэахронікі захавалі мастацкі эталон першага выканання песні народным артыстам Савецкага Саюза М. Варвулёвым.

«У 1945 годзе ў г. Мазыры Палескай вобласці арганізаваны быў ансамбль песні і танца, куды я быў пасланы ўпраўленнем на справы мастацтваў на пасадку мастацкага кіраўніка ансамбля... З 1946 па 1948 гады працую рэдактарам і кампазітарам, а па сумяшчальніцтве — педагогам Мінскага музычнага вучылішча», — піша кампазітар пра творчую дзейнасць у пасляваенныя гады.

Многія аўтарскія песні Н. Сакалоўскага атрымалі прызнанне і выконваюцца як народныя. Сярод іх — «Чырвоная вяртанечка» на сл. Адама Русака, якую выканаў мужчынскі хор спецыяльнасці «Спеы академічныя» (кіраўнік Кіра Славінская) у суправаджэнні аркестра беларускіх народных інструментаў. «Сродкі, якія выкарыстоўвае кампазітар у гэтым творы, вельмі блізкія народным песенным інтанацыям», — адзначыў аўтар праекта, дырэктар сталічнай установы адукацыі Уладзімір Чэрнікаў.

Раздзяліць радасць свята завіталі ўдзельнікі народнага хору «Радзейка» (кіраўнік Аксана Баруценка) Гомельскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, што носіць цяпер імя Несцера Сакалоўскага. Канцэртная праграма да 115-годдзя з дня нараджэння Н. Сакалоўскага ўключала

таксама творы камерна-інструментальнай музыкі.

«У пасляваенны перыяд, пачынаючы з 40-х гг., Несцер Сакалоўскі быў блізка знаёмы з маім бацькам, Адамам Чопчыцам, тады дырэктарам сярэдняй школы, які ў тых гадах стварыў калгасны хор у в. Ганцавічы Ганцавіцкага раёна Брэсцкай вобласці, — успамінае хормайстар Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі Яўгенія Дзягілева. — Кампазітар неаднаразова прыязджаў і слухаў хор Адама Сідаравіча. Аднойчы бацька са сваім хорам выступаў на аглядзе мастацкай самадзейнасці, дзе старшынёй журы быў Рыгор Шырма, мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага харавога капэлы БССР. Калі Р. Шырма пачуў у выкананні хору песню Сакалоўскага, то сказаў: “Навошта мы шукаем гімн? Вось гатовы гімн. Толькі трэба напісаць іншы тэкст”. Так, першым выканаўцам песні “Мы — беларусы” стаў хор “Палескай песні”, у далейшыя — “Палескі хор” педагогічнага вучылішча ў г. Ганцавічы».

Песня на словы Міхася Клімковіча «Мы — беларусы» была напісана Н. Сакалоўскім у 1944 годзе. Яе адразу падхапілі ўсе харавыя калектывы. У верасні 1955 года песня «Мы — беларусы» прагучала як гімн нашай рэспублікі. Фінальным акордам канцэрта, прысвечанага 115-годдзю з дня нараджэння Несцера Сакалоўскага, стала выкананне Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь на словы Уладзіміра Карызы з удзелам Канцэртнага хору (кіраўнік Аляксей Снітко) і Духавога аркестра (дырыжор Аляксандр Цярэшчанка) Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі.

Наталля КАРДАШОВА

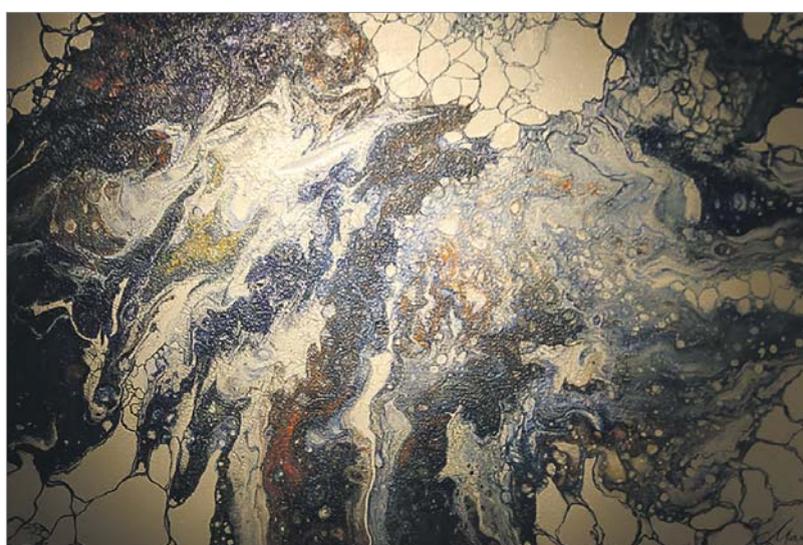
Імпульсіўнае

Камунікаваць праз абстракцыю разам з Маргарытай Маніс

Ёсць розныя меркаванні наконт абстрактных твораў. Хтосьці вельмі любіць абстракцыю, хтосьці ўвогуле не разумее такога кірунку. Аднак ён насамрэч цікавы адмысловым чараўніцтвам: мастакі, якія працуюць у гэтым кірунку, аналізуюць спалучэнне колераў і падтонаў. Паспрабаваўшы аднойчы напісаць абстрактную работу, улюбляюцца ў працэс назаўсёды. Так здарылася і з мастачкай Маргарытай Маніс, якая была прыхільніцай прадметнага жывапісу, але прадэманстравала захваленне абстракцыяй у выставачным праекце «Контуры ўражанняў» у галерэі «Прадмесце».

Маргарыта Маніс займаецца менавіта інтэр'ернай абстракцыяй. Стараецца ўкладаць толькі цёплыя пачуцці, мастачка падкрэслівае, што ёй цікава не толькі, што думае яна, але і што можа ўзяць ад яе твораў іншы. Яе абстракцыя глыбокая і вельмі яркая, здаецца, што аўтар уклала ў яе увесь свой імгэнт.

карціну, падпісваецца на тое, што будзе глядзець на яе кожны дзень. Работы Маргарыты фарміруюць вяртыўнасць успрымання, яна ўмяшчае ў свае творы вар'яцкую колькасць асацыяцый, і гэта важны плюс для інтэр'ернага жывапісу. Мастачка развіваецца, не стаіць на адным месцы і ўвесь час змяняецца, але і застаецца вернай сваёй імпульсіўнай манеры. І, што дзіўна, яе работы пры ўсёй экспрэсіі не раздражняюць, а прыцягваюць. Маргарыта расце ў каляровых і кампазіцыйных рашэннях, працуе з фактурамі.

Работы на выстаўцы не маюць назвы. Гэта зроблена свядома: мастачка дае шанец кожнаму глядачу прыдумаць назву самому, прадумаць які сэнс, фантазія, філасофія закладзены ў творах. І атрымліваецца, што выставачная пляцоўка цалкам трансфармуецца ў камунікатыўную прастору.

Амаль штогод Маргарыта Маніс арганізоўвае персанальную выстаўку, і на яе вернісажы збіраецца вялікая колькасць людзей. Але ж быў іншы перыяд, калі творчасці ў жыцці было мала:

— Я адыходзіла ад вялікай творчасці, але само па сабе мастацтва заўсёды заставалася. Нават у самыя напружаныя перыяды брала палатно і пачынала маляваць. Мастацтва давала мне сілу, адчуванне таго, што ўсё будзе добра. Заўсёды разумела, што я мастак. Доўгі час я была кіраўніком кампаніі, і ў мяне ўсё атрымлівалася, але жывапіс пранікаў у сэрца мацней. Я вырашыла не марнаваць час, а займацца тым, што падабаецца. Цяпер живу поўным жыццём.

Вікторыя АСКЕРА

Калі ўспомніць папярэднія праекты Маргарыты Маніс, складана пазнаць яе ў новых творах. І гэта цікава: глядач бачыць аўтара з іншага боку і можа лепш зразумець яго патэнцыял. Вельмі ўражвае эксцэнтрычная каларыстыка твораў мастачкі, кампазіцыя і энергетыка.

— Я сябе не бачыла ў абстракцыі, — расказвае Маргарыта Маніс. — Мне заўсёды было бліжэй прадметнае мастацтва, а абстракцыя проста прабывала ў нейкіх перыяды. І вось захваленне абстракцыяй у выніку вылілася ў цэлую выстаўку. Нават цяпер, плануячы новы праект, дзе будуць прадстаўлены пейзажы, я ўявіць не магу, як не пісаць абстракцыю, таму буду сумяшчаць. Было «смачна» рабіць гэтую выстаўку: столькі ўклала ў яе дабрыні, аптымізму. Мастацтва для мяне — дзяляло з глядачом, менавіта таму я спрабую падзяліцца цёплым.

— Маргарыта працягвае дыялог пра мастацтва, працуючы ў розных напрамках. У абстракцыі, калі мастак не арыентуецца ў колеры, кампазіцыі, размеркаванні адценняў, адразу відаць, што ён гэта робіць не так і шчыра, — адзначае мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн. — Маргарыта ж тонка адчувае ўсе гэтыя кампаненты. Яна пазіцыянуе сябе як мастак інтэр'ерна. А гэта вельмі складана. Бо чалавек, які купляе такую

Багдановічаў снежань. Святкую штогод: традыцыйна, дзвятага дня, прыхарошваюся душой, з палічкі здымаю салідны томік, тэлефаную сябрам, чытаю Максімаў верш, кожны год, і кожны раз — іншы ды асаблівы.

Сёлета — пра смелага гордага лебедзя. Гісторыя сумная, не святочная? «...Ад усіх цяпер патомкі ёсць, ды няма адных — Страцімавых». Гісторыя, падаецца, выратавальна мудрая, на ўразуменне біблейнай ісціны-перасцярогі. Максімаў боль, вусціш расчараванасці... Але ж тут і надзея Паэта! Каму чытаю, са мной згаджаюцца. Таксама бачаць надзею. Мiane гэта цешыць...

Нязменна кірую да помніка. Не ўтойваю гордасці, што гэтакі помнік, затульны і велічны, ёсць. Іду на святло надзеі, на ратаўнічы, прароцкі покліч Максіма.

На падыходзе раблю гэты кадр... І цяпер, калі пішу, ён падаецца мне рэдкасным, нібы прынёсам імгненнем. Ані долі арганізацыі, пастаноўкі (што можна падумаць). Проста з нябёсаў. Следам за лёгкай сняжынкай.

Кім вырасце хлопчык пры каленях паэта, якім? Ці стане патомкам Страціма — годным праўнукам гордага птаха? Ці ўратуе родныя рэкі і лясы з вадзянікамі, лесунамі, русалкамі? Ці будзе чытаць на мове Максіма-Кніжніка? Ці заспявае прыгожую, ясна-пяшчотную, вечную «Зорку Венеру» на сямейнай урачыстасці? Ці...

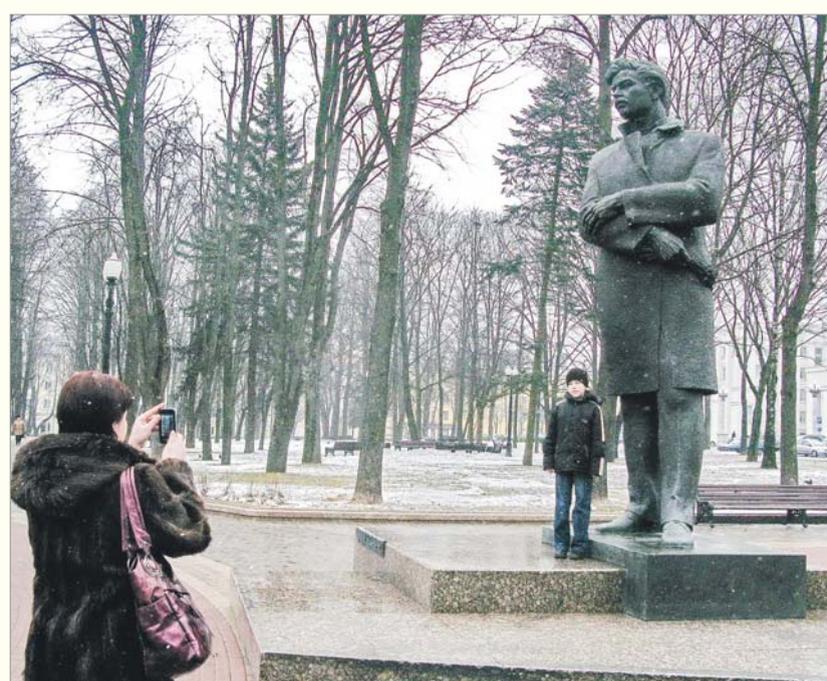
Думаю, гадаю з надзеяй.

Наталія ПЛАКСА

Ад рэдакцыі:

Паважаныя сябры! Вялікі дзякуй усім за ўдзел у нашым конкурсе. У студзені мы надрукуем апошнія допісы, дасланыя ў «Культурны ракурс». Спяшаемся наведаніць, што вынікі гэтага творчага спаборніцтва будуць надрукаваны ў «ЛіМе» напрыканцы месяца.

Культурны ракурс

ЛіМ
Выходзіць з 1932 года
16+
Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтэрыя — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова
Нумар падпісаны ў друк
11.01.2018 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1495

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэк 220013
Заказ — 171
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылца на «ЛіМ». Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэануюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

